КООПЕРАТИВНА РЕСПУБЛИКА

ЛЬВІВ СІЧЕНЬ 1932

ЗМІСТ:

INHALT:

SOMMAIRE:

Кооперативна Республика

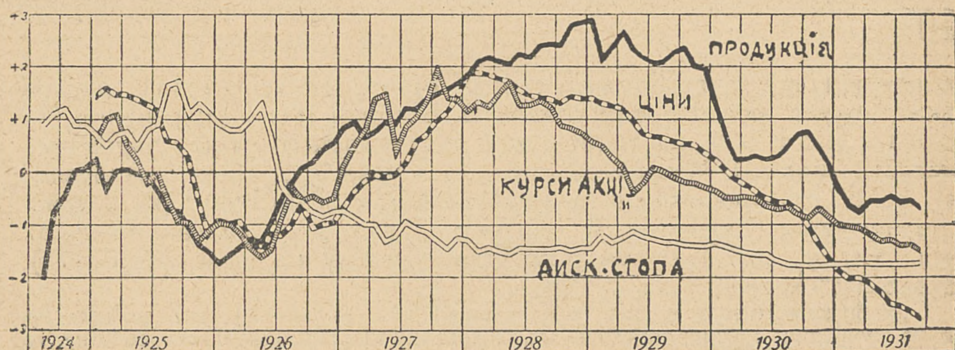
екон.- суспільний місячник. ○ рік видання V

No. 1

„CO-OPERATIVE REPUBLIC"
UKRAINIAN MONTHLY REVIEW, Lwiw — Poland
„LA REPUBLIQUE COOPÉRATIVE"
REVUE MENS. OUKRAÏNIENNE, Lwiw — Pologne
„DIE GENOSSENSCHAFTSREPUBLIK"
UKRAINISCHE MONATSSCHRIFT, Lwiw — Polen.

ЗА ШІСТЬ ЛІТ.

Подана нище діяграма представляє перебіг конюктури в останніх 6-ти літах на основі головних її покащиків: розміру продукції (промислової!), рівня гуртових цін (нескартелізованих сирівців і півфабрикатів!), курсів головних пром. акцій та дисконтової стопи (у приватних банках). Проста лінія означена „0" означає пересічні цифри всіх покащиків за роки 1925—1927; криві означають розмір відхилення від пересічи.

Очевидно, рисунок не дає повного образу ситуації. Але й те, що дає, свідчить, що господ. ситуація в Польщі критична; падаючі криві символізують загальне ослаблення господ. темпа.

„ТУТ ПОЛОЖЕННЯ СТРАШНЕ!"

Варшавський орган людовців „Zielony Sztandar" (ч. 46.) приніс такий лист з галицького села:

„Положення тут страшне! Чи там у Варшаві не бачуть того і не розуміють? На селі 4 свинки до хову продається за 5 зл., старі корови по 30—35 зл., селяне

бють корови масово. За шкіру дістають 15 зл., мясо остає їм по 8—10 гр. за 1 кг. Роблять це з мусу, бо годі за дурно продавати худобу, а й збіжа на хліб є небагато. На старші коні нема взагалі покупців, їх забивають, шкіра йде на продаж, мясо розпродують. А на заплату довгів і податків нема що продати. Розпука! Негодовання... Все розлючене і підміноване. Банк Рольний без милосердя егзеквує селян за довги, синдикат робить предивні екзекуції, наперед на ручителів, а потім на позичальника. Ті обловлюються (?) як і реєнти та нотарі!..

Подаючи це письмо, польські газети звертають увагу на такий порядок, що рівночасно з надміром в краю прим. шкір, довозиться їх ззакордону, так само збіжа, риж і т. д. — Коли так зле з польським селянином в Галичині, то що має казати наш?

НУЖДА СЕРЕД НАДМІРУ ДІБР.

„Світові запаси пшениці були у 1926 р. 3,8 міл. тонн, 1931 р. — 12 міл. тонн, цукру 4,9 м. т. і 8,5 м. т., кави 0·4 м. т. і 1,5 м. т., бавовни 0·9 м. т. і 1,7 м. т., кавчуку 0·18 м. т. і 0·5 м. т., вугля 1929 р. — 2,9 м. т., 1931 — 19,6 м. т. і т. д. — Ми бачимо у світі (зглядний) надмір сирівців і притім голод і нужду, бо доходи широких мас не йшли одним кроком зі зростом витворювання дібр, бо замісць зменшувати працю людей, зменшували їх доходи. Є запотребування на товари, є і товари, а нема покупної сили. Картелі й монополі держать ціни штучно високо, а держави замикаються одні від одних митними барієрами. У Бразилії не мусілиб кидати кави у море, у Канаді палити пшеницею, якби у Німеччині та інших країнах не наложено таких високих мит на ці товари, що унеможливлюють масове споживання цих дібр. Зате моглиб фармери закуповувати у значно більших кількостях вироби німецького промислу“.

(Konsumgenoss. Rundschau).

„ECONOMIST“ І „CO-OPERATIVE NEWS“ ОСУДЖУЮТЬ ПОЛІТИКУ МИТ.

Найповажніший англійський господ. орган, „Economist“ осудив доволі рішучо видані новим урядом В. Британії митні зарядження (як відомо у висоті 50% вартости цілого ряду товарів, в першу чергу промислових виробів). Метода, за яку взявся уряд, є „гідною пожалування“, вона „причинилася до занепокоєння усіх країн світу“ (як знаємо, в першу чергу Німеччини й Франції, яка уже відчуває наслідок англ. мит у виді зменшення свого експорту та появи безробіття). „Економіст“ кінчить так:

„Якби за світовою господ. конференцією (1927 р. Женева) було прийшло загальне зменшення митних обмежень та скріплення міжнародного товарообміну, то Европа булаб нині на дорозі до кращого. Але якраз тому, що народи були глухі на уділені їм у Женеві поради та вступили уперто на дорогу щораз завзятішого господ. поборювання, по думці національного егоїзму, прийшов і в Англії ще раз до влади господарський націоналізм“.

„The Co-operative News“, ц. орган англ. кооперації в ч. з 28. 11. 1931. пише:

„Це річ ясна, що коли ми бажаємо розвинути міжнародню коопер. торгівлю (прим. вивіз масла чи беконів від нас до Англії — Ред. „Кооп. Респ.“) то належить усунути з дороги всі штучні для того запори; а головна перепона міжнародньої торговлі це мита. Конкуренція у митах це такий самий руїнницький абсурд як конкуренція у збroєннях. Обмежуючи довіз, ми тим самим провокуємо протиудари зі сторони другиx держав у формі заборони довозу наших товарів, а головна ціль зміни уряду це не було скріплення нашого експорту!“

ПРОТИ ЗБРОЄННЬ ЯК ОДНОЇ З ПРИЧИН КРІЗИ.

Світова кріза виникла тому, бо страх опанував світ. Народи бояться за своїх вірителів, фінансієра дрожить за свої капітали, рантієри бояться позичати, господині лякаються видавати гріш, промисловцям грозить руїна, а робітникам безробіття. Тимчасом господарське життя потребує супокою й довіря; коли не стало тих чинників, кріза мусіла вибухнути.

Уряди в недовірю до себе переганяють один одного у збросннях, що руйнує національні бюджети. Денно видається $2^1/_2$ з лишком міліонів фунтів шт. на зброєння. На думку през. Гувера ніщо так не причинилосяб до господ. відбудови світа, як успіх конференції для розоруження, що має відбутися в лютому 1932.

(З відозви Міжнар. Ліги жінок-кооп.).

ЗНАМЕННЕ ПРИЗНАННЯ.

Проф. Ст. Грабскі є прихильник вільно-капіталістичної системи, до тої міри, що навіть те, що робиться проти волі капіталістичних кругів (соціяльна охорона праці, обезпечення, спеціяльно від безробіття), що капіталізмові видерто, як уступку суспільним низам, він вважає заслугою капіталізму. Тому не без враження пройшла така його фраза (Kurjer Lw. 7. 12. 1931):

„Отже заломилася щонайбільше плянова господарка і екон. диктатура концернів, картелів і трестів, враз із надмірно ними розвинутою продажю на кредит і надмірною, бо за позичені гроші, раціоналізацією, стандаризацією і механізацією рільництва й промислу“.

БРІНІНГ ЗНИЖУЄ.

Величезне враження викликали в цілому світі нові рятункові декрети німецького уряду, які зарядили нові зниження цін на всіх майже ділянках народнього господарства. Звідкіля це враження? Причина в тім, що це вперве вмішанням державної волі піднято руку не лише на доходи людей праці (урядництва, робітників), але й на доходи капіталу, зорганізованого у к а р т е л я х. Як відомо, перша точка нового декрету вдарила у картелі і то саме в наймогутніші: зеліза, вугля, помічних погноїв, наказуючи їм знизити ціни. Це, правда перечить всім уявам про „свободу творення цін при системі вільної торгівлі“ і тому зробило таке велике враження, але є це льогічна відповідь на знасилування засад вільної торгівлі якраз картелями. Цього потягнення з боку держав давно уже чекала вся громадська опінія, бо тут лежить ключ до розвязки цілої проблєми господ. крізи. Правда, Брінінг знижує і доходи праці, і без того низькі; та в кожнім разі не так односторонно, як бувало досі.

Коли на такий рішучий крок здобудуться уряди інших держав, в тім числі й Польщі?

ПРАВДИВІ КООПЕРАТИВИ НЕ БОЯТЬСЯ КРІЗИ.

Кріза пішла з того, що капіталістична система опирається на к р е д и т і. Уряди затягали позички на воєнні цілі, промисл робив те саме для розбудови своїх підприємств. Кожне підприємство є чиїмсь довж-

ником. Це приводить до банкроцтв, кріз, ширить паніку. Кооперативний рух не є в такій самій мірі залежний від кредиту, він шукає опертя у власних засобах. Тому нині кооперативи (ті що придержувалися кооп. засад — Ред. К. Р.) стоять сильні й непорушні, тоді як капіталістичні підприємства хитаються і падають... Отже купуй лише за готове!

(З відозви Міжнар. Ліги жінок-кооператорок).

ЩО ПОБУДОВАНЕ НА ЛЕГКІМ КРЕДИТІ — НЕ Є ЖИТТЄЗДАТНЕ.

Як уже реферовано у Г. К. Ч. (ч. 51.) з кругів польських людовців внесено у соймі законопроєкт про загострення законної відповідальности виконавчих органів кооперативи, до чого внескодавців спонукали надміру поширені зловживання серед польської кооперації. У мотивах внесення подано м. і. що грошева допомога уряду польській с. госп. кооперації (як відомо в ост. 2 роках кругло 20 міл. золотих на саму санацію!) не осягла своєї цили. Мовляв, треба гостріших кримінальних загроз для несовісних урядовців кооператив.

На нашу думку ніякі законадатні скорпіони нічого не вдіють там де: 1) саме суспільство не є виховане в дусі кооперативної самопомочі, 2) де кооператори привчені на те, що кооперацію будується державними грішми („кредитами" чи „субвенціями" — це все одно, суть та сама). Ми вже не перший раз звертаємо увагу на той деморалізуючий вплив, який робить свідомість, що все одно держава покриє, витягне з халепи, не кажучи про те, як таке психічне наставлення здержує самодіяльність кооп. мас.

На нашу думку дорога до оздоровлення хворих кооперат. організацій є одна: відібрати їм всяку надію на „кредити", сиріч подачки з державної каси. Цею дорогою пішла (свідомо чи з мусу, тут не розбираємо) українська кооперація і як не як виходить на тім краще, як польська.

(Ті недомагання, які є в нас, походять теж з подібної недуги: вони є наслідком кількалітнього карнавалу коштом кредитів з приватного ринку. Ці не є такі „легкі", як кредити з державних джерел, та все такий вони зробили у нас свою убійчу роботу. Упадки кількох наших Повіт. Союзів (в останнім часі знову ПСК Перемишль) пояснюються в значній мірі цею недугою. Зробім з цього досвіду висновок на будуче.)

ТАК МАЄ БУТИ!

Нема лиха без добра. Як було до передбачення, лихоліття кризи розбурхує і в нас думки, спонукує шукати рятунку, направляючи старі помилки, виповнюючи прогалини. З цеї кризи має вийти відродженою наша споживчо-кооперативна торгівля, з неї також мають вийти нові товчки для розбудови кооп. промислу.

Акція за ліквідацією боргів все таки поступає вперед. Біда примушує безробітних творити собі варстати праці — найрадше у кооперативній формі (заклики „Супруга", допис зі Стрия в „Ділі" з 24. грудня, створення кооперативи праці інженєрів і т. д.). Родяться нові думки (фабричка синки і чорнила „Зоря" у Львові, навивальня ниток „Центросоюза", відкриття нових крамниць „Нар. Тор." і „Зорі" і т. д.)

Це скріплює духа, бо свідчить, що не піддаємося. „Буде ще біда біді“, як говорив кореспондентові „Діла“ якийсь мужик з гір. „Хлоп усе перебуде“, як сказав нам один з учасників курсу „Центросоюза“!

ПЕРШИЙ КООП. КУРС ДЛЯ ЛЬВІВСЬКОГО РАЙОНУ!

Ви-б цьому не повірили, а однак це є факт. У Львові, де є осідок всіх централь, де є мозок кооперації, досі не було ні одного кооп. курсу для селян Львівщини. (Може це наслідок якраз того „центрального“ наставлення нас всіх людей з центру, що за далеким „краєм“ не бачимо того, що у нас під боком). Нарешті цю традицію проломили молоді люде з роздільні „Центросоюза“ і на днях відбувся у Львові, в харчівні „Академічного Дому“ (чи не гарний знак? студіюючі селяне в домівці студіюючої інтелігенції!) пятиденний курс дошколу крамарів львівського району. Курс удався над всяке сподівання, бо зібрав понад 50 учасників; це доказ інтенсивности підготовчої праці „Роздільні“. Настрій бадьорий і це зі всього найцінніше.

Отже й тут нарешті зірвано з „традицією“.

„ДРІБНЕ“ ВОНО ЯВИЩЕ — А ВАЖНЕ.

Така „дрібничка“: часопис молоді „Вогні“ приносить стетейочку п. з. „Шкільна кооператива“, де заохочується до заснування коо-в учнями. Проста, безпретенсійна, а головне без „там-там“ напушених фраз, яких було так богато у всьому, що до недавна виходило у нас з під пера молоді. Зате зраджує чуття до реального, до фактів щоденного життя. Таких коби більше — а може український нарід матиме зі своєї підростаючої інтелігенції більше реальної користи, як мав досі.

Більше таких сірих „дрібничок“, а виросте кольосальне діло. Велике, справді велике в суспільному житті виростає лише з масового творення хоч дрібних діл, але після одного пляну. В тій масовости і пляновости вся суть справи.

Сільська й міська культура та кооперація.

Під словом культура розуміють звичайно щось одноцілого: загальне підняття освітнього рівня в цілому народі. При тім часто забувають, що є властиво дві культури: сільська і міська. Міська є старша і більше впливова. Міста з давних давен були осередками мистецтв, письменства і знання. Вони були також вихідними пунктами поступових рухів. Та при всіх користях, що йдуть від міст, вони в останньому часі стають іноді місцями виродження і занепаду. Особливо це можна сказати про великі міліонові міста. В такому великому місті, як Чікаго, панують не лише підкупність і грабіжництво, але мається враження, що це міліонове місто є прямо в руках банд убійників. Там є не менша небезпека наразитися на утрату життя від автомобілів або бандитів, ніж у пралісах Азії чи Африки з боку диких звірів.

Цим поясняється факт, що вже в довоєнній добі роздавалися кличі: „Назад до села!“ Соціялісти, як Є. Вандервельд і П. Г. Сноуден, котрий перед війною випустив у Льондоні брошуру п. т. „Back to the

land", ліберальні і консервативні державні мужі як Льойд-Джорж і Юлій Мелін („Retoure á la terre") — годяться в цьому, що зріст міст вже переступив свій вершок, стаючи небезпекою для цілої нації.

З цих причин належить привітати книжку Й. Вайгерта: „Занепад сілької культури" (Untergang der Dorfkultur, München, 1930. Verl. Knorr u. Hirth) — бо вона не лише відкриває нинішню ориґнальну сільську культуру, але й бере її в оборону теплим словом. З богатого змісту цієї книжки позволимо собі навести слідуюче: „Давніше була на селі сільська культура. Там все можна було щось побачити і почути для серця і душі. — Сьогоднішня сільська некультурність, спустошення сільського життя. — Світлі сторінки нинішньої сіл. культури та особливости нової сіл. культури. — Зі старою сіл. культурою загинули великі цінности. — Старий селянський побут в більшости тотожний з народністю. — Треба шанувати, піддержувати і плекати ці останки старого, що ще залишилися на селі. — Старі звичаї і обходи, які цього заслуговують, треба оживити. — По школах — громадити поглядовий матеріял про старий селянський побут. — Виховна праця на селі: дяльна школа, сільска доповняюча школа, школа хліборобства і домашнього господарства, організації доросту і молоді, товариства селян і сільські гуманітарні суспільні установи".

Автор так пише про старого селянина: „селянин вмів теж добре бавитися і учитися. Історичними переказами та епосом, казками з життя ростин і тварин, байками і приповідками живилася його уява. Знання і світогляд він черпав не з книг і лише недовговічних ґазет, але й з невисихаючого джерела природи і життя. Покоління за поколіннями нагромадили великі духові скарби цієї культури. В приповідках і в селянських правилах вони навчилися висловлювати життєву мудрість та бистрі обсервації своїх предків не раз в їдко-дотепний спосіб. Особливо народня пісня виявляє духове життя народу. Читали також книжки, як і взагалі народня творчість була під сильним впливом письменства. Та були це не численні, дійсно родинні книжки. Вони не були мертві, вони будили життя. Відчитування з цих книжок поруч з оповіданнями заповняли довгі зимові вечори".

Стара сільська культура була несвідома, але з примітивною певністю знаходила те, що на ті часи було правильним. Рескин пише: У людей морально здорових є виключена абсолютна немистецькість. Закони морального виховання проявлють себе що найменше; тому то кожне корінне селянське населення посідає високо розвинене мистецтво в одязі, у співі, в домашній обстановці, тоді як опущений міський робітник посідає тут лише окрухи культури. Це не має означати якогось недоцінювання робітника; це є лише ствердження факту, що здорове природнє життя видвигає також гарні життєві форми, тоді як життя серед злих мешкальних відносин за бездушною, гіркою працею не змогло створити такої культури, бо відбігало задалеко від природи та здоровля".

Ця несвідомість була одначе й слабістю села. Селянський побуг ще посідаючий вищу культуру, зіткнувшися з міським життям, підлят йому; а це тому, бо селянин не був свідомий вартости своєї культури. Він почував себе чужинцем серед міського гаміру, який його охопив. Тому місто змогло поділати на нього так причаровуючо.

Слушно думає п. Вайгерт, що селянство занедбано. Щойно 1848 р. впали в Баварії останки кріпацтва і ґрунтові тягарі. Знищено при

цьому старі громадські звязки, а нових не створено. Тоді малоб прийти ось що: сильне згуртування селян як стану, кооперація з метою господарської співпраці, апарат селянської освіти. Як би це було здійснене хоч частинно, тоді не було би можливим для селянина почувати себе так опущеним і самотним тоді, як він вийшов поза своє середовище. Тоді не булоб цього, що селянин боїться всього, що виходить з поза його занять та сільського життя; тоді не булоб можливим, щоб він так прагнув до міста і з таким легким серцем жертвував своїми домашніми старинностями; не булоб можливим, щоб він протягом десятків літ був жиром для лихварського капіталу, щоб довгий час при війську називали його мужиком і „хлопом мургою". Йому бракувало станової свідомости і гордости, духа спільноти, і освіти — хоч зникла неволя. Через це він не міг до тої міри протиставитися принадам грошевого господарства і міста, щоб зберегти при цьому свого питомість.

Дуже шкода всього цього, бо, хоч селянин і небогатий на гроші та блеск, є в нього одначе те, що творить суть життя: праця серед природи, свобода, імманентна краса його діла, певність життя, бож він продукує найпотрібніші речі; він має свій певний кут і богату на спадщину по батьках традицію, суцільне родинне життя у власній хаті з веселим життям дітей, богатим виховних вартостей.

Той самий автор характеризує і критикує сучасне сільське життя такими словами: „Сусідські обовязки та взаємодопомога, колись питомі селові, сьогодні залежать більше від примхи одиниць, — він може бути услужним сусідою, але може і відмежуватися від сусідів, як йому буде до вподоби. Обезпечення і кооперація перебрали на себе чимало сусідських обовязків і виконують їх іноді навіть краще.

Громада не є господарською і суспільною спільнотою; це є місцева самоврядна одиниця, в більшости без громадських ґрунтів, які були опорою для бідніших. Життєві радощі, що він зазнавав в природі, в родині, в сіл. товариському житті, перекочували до шинку. Тут обходять празники, а вже не на церковнім майдані. Кількістю випитих гальб пива міряється часто святочна радість."

Капіталізм зі своєю переборщеною та несмачною реклямою шкодить також і зовнішньому виглядові сіл. Про це пише наш автор: „Позваляємо собі паскудити краєвид і вигляд села реклямними таблицями. Як переїзджаєш залізницею попри гарненько положені села, то бере тебе досада на вид крикливобарвних таблиць на палях чи на стінах домів. Тому-то в 1912 році баварське міністерство внутрішніх справ видало розпорядок проти вибриків реклями і для охорони вигляду осель і краєвидів".

Для піднесення селянства автор укладає програму, яка менше торкається кооперації, зате зміряє передовсім до зреформування ріжних родів шкіл на селі. Кожна школа мусить мати майстерню для спорудження найпростіших приладів і для вправлення руки. Школа домаш. господарства має вчити дівчат домашніх робіт, приготовляти їх до родинного життя. Завданням усіх сіл. шкіл та освітніх тов-ств є нищити почуття, що сільське життя це щось менше вартного.—Наш автор має на думці створення сільської цивілізації — те саме, що пропонував вже давніше для своєї батьківщини ірляндський поет і кооператор Рессель, з тою ріжницею, що у Ресселя головну ролю у створенні нової сіл. культури відограватиме якраз кооперація. Колишній рух за творенням міст-городів та швидкий розвиток сіл. кооперації свідчать

про те, що однобічний великоміськo — індустріяльний розвиток буде скорігований розвитком сільської цивілізації. Розвиток сільської кооперації у Фінляндії, Данії, Ірляндії, на Балкані і в Італії стримав відплив населення з сіл у міста та зробив життя на селі цікавішим і лекшим. До того причинилися й технічні винаходи, напр. радіо.

На цюж саму тему про відношення між культурою міста і села та про її звязок з кооперацією говорить і другий автор др. Г. Бекер (G. Becker) в книжці: „На шляху до кооперації" (Neuwied, Raiffeisenverlag, 1930. В останньому розділі цієї над міру цікавої книжки він пише про „крізу сільської культури і завдання кооператив" м. ін. слідуюче: „річ певна, не можна ототожнювати цілої критичности переходової доби з ідеалізованим минулим, яке не було таким ідеальним, як це вмовляють в нас нераз ідеалісти. Вони — це ті самі люде, котрі уважають старі будинки і мури гарними вже тому, що вони старі. Також і в тих старих часах життя було тяжке, воно мало теж свої розколини; та всежтаки в тих часах на селі заховувалися ще міцніші людські сили та вищі цінности. Воно (життя) було принаймні тут (на селі) більше, як деінде оформлене в своєрідному стилі та в основі здоровіше. — Далі критикус автор індивідуалізацію новочасного життя та жалкує, що заникла стара солідарність (сусідськість): „слово сусід щораз більше щезає зі слівні сільської мови. Колишній сусід—це нині „пан Н. Н." Люди замикаються у свойому приватному обійстю, відмежовуються від зовнішнього світу, хочуть жити для себе. Справи, які давніше рішалися по патріорхальному, сьогодні вирішуються на підставі тариф (це сьогодня так мусить бути). Тихі міжхатні та міжсусідські взаємини стають предметом розрахунку і обчислень. Може ніколи не було так богато товариств, а так мало правдивої громадськости (спільноти) як нині, так богато організацій і так мало руху до „Mitmenschen" (міжлюдської взаїмности). Ці організації є часто тільки проявом роздроблення спільницького життя, творячого одночасно нові менші зліпки, що замикаються в собі. Цього процесу не можна здержати лише тими зовнішними засобами (організацією); не стає внутрішньої сили, зліплюючого цементу поміж цеглами, щоби удержати будову в кріпкому стані. Де є ще теплі сили громадськости (спільництва), там вони корчаться, втікаючи від небезпеки смерти серед холодної атмосфери. Так отже вони зосереджують свою творчу силу в найтіснішому родинному крузі."

Автор далі розвиває свою думку, цитуючи Достоєвського: „В нашому столітті кожний запорпується у свою печеру, кожний тікає від іншого, ховає себе і свій маєток та кінчає тим, що люде його цураються, а він їх від себе відштовхує. В самоті жиючи, він громадить багатства для себе та думає: який я тепер могутній та забезпечений від недостач! Та він не знає, недотепа, що чим більше він нагромаджує багатств, тим глибше западає у самовбійче безсилля, бо відокремлюється від цілости та привчає свою душу до того, щоб не вірити в поміч людей. Людський дух скрізь—на сміх—починає забувати, що фактичне забезпечення одиниці не може бути здійснене самими відокремленими зусиллями особи, тільки при єдности всіх людей. Але нема сумніву, що час покладе край також тому жахливому відосібненню, і всі тоді нараз зрозуміють, як це було неприродним, що вони повідокремлювалися один від одного. Це буде вже подих нового часу".

Це нове життя почнеться на селі в кооперації, коли перестанемо всьо рахувати, а розвиватимемо взаїмну, готову до жертв прихильність.“

Так кінчає Бекер свою богату думками книжку, висловлюючи жаль над завмиранням сільської своєрідности, не зі становища консерватизму, як Вайберт, лише зі становища солідарности людей.

Др. Г. Бекер не заперечує великої притягаючої сили міст та міської культури, які розганяють людям скуку. Сільська цивілізація повинна бути не менш веселою від сільської, щоби задержувала людей на селі.

В. Тотоміанц.

НАРОДНЄ ГОСПОДАРСТВО.

Рентовність 262 галицьких, волинських та поліських селянських господарств в госп. році 1929-30.

1. Виділ економіки дрібних сільських господарств при державнім Науковім Інституті сільського господарства в Пулавах просліджує вже від 1926-7 госп. року рентовність селянських господарств (від 2—50 гектарів). Цього року появився друком вже четвертий вислід цеї провірки, який охоплює 793 господарства в господарськім році 1929-30 (себто від 1/7 1929 — 30/7 1930)*). Поміж цими господарствами находимо цим разом *86 господарств з львівського воєв., 29 господарств в станиславіськім воєвідстві, 62 господарства тернопільського воєв., 60 господарств з Волині і 25 з Полісся.*

Мабуть не треба підкреслювати ані доказувати, який це цікавий матеріяк також для нашої кооперації. Задля цього я рішився зібрати ось тут усі важніші висліди цих студій, оскілько вони торкаються господарств на нашій теріторії.

2. Насамперед кілька *загальних завважень.* Господарський рік 1929-1930 визначався, як відомо, добрим урожаєм. Великі морози довгої зими в 1928-9 р. не знищили озимини. Таксамо приморозки на весні 1929 р. Великі втрати були натомісць в садах. В липні 1929 р. спричинила повінь поважні страти в львівській окрузі, а в травні 1930 р. в станиславівськім воєвідстві. Поза цим визначився цей рік великою заразою худоби на Покутті, яка в червні 1930 р. захопила 1013 господарств в 52 повітах станиславівського воєвідства. На Волині помічено великий відсоток (10-15%) вугроватих безріг.

Вислід урожаїв в цьому році на 1 гект. вище означених господарств і для порівнання на господарствах познанської округи ось який:

	пшениця	жито	ячмінь	овес	бараболі	цукр. буряки
Львівська округа . .	13·32	12·30	14·41	16·09	163·46	182·41
Станислав. „ . .	10·85	12·40	11·30	11·99	162·10	—
Тернопільська окр. . .	12·29	11·90	14·31	14·62	162·63	197·44
Волинь	12·74	11·31	12·89	13·53	140·39	—
Полісся	11·43	11·13	14·20	14·23	146·76	—
Познанська окр. . .	18·90	16·13	19·51	20·91	153·93	254·45

*) Badania nad opłacalnością gospodarstw włościańskich. Warszawa, 1931, st. 160. Bibljoteka, sekcja prac społ. gospodarczych nr. 32.

Є над чим поважно застановитися, коли перед нашими очима являється таке зіставлення урожаїв на нашій чудовій землі і — на Познанщині...

Господарський рік 1929-30 визначується поважним зниженням цін, передусім на збіжа. Ціни на худобу впали щойно в другій половині ц. р. Коли ціни на хліборобські продукти і промислові товари в 1927 р. означимо як 100, тоді в липні 1929 р. відношення цін на хліборобські продукти до цін промислових товарів виглядало уже як 85·1 : 103·4, а в червні 1930 р. як 69·5 : 95·2. Іншими словами: „ножиці" поширилися в цім часі з 18·3 на 26·7.

Добрі прибутки в хліборобській продукції скріпили експорт цих продуктів в госп. році 1929-30. Активне сальдо між рільничим вивозом і ввозом для цілої Польщі винесло в цьому році 918.408.900 зл. проти 613.679.300 зл. в мин. році. Однак наглий спад цін і кредитова кріза перекреслили всі благодати врожаю. В цім році привіз рільничих машин і закуп помічних погноїв зменшилися на 40%. При офіційній відсотковій стопі $6^1/_2$ в Банку польськім, хлібороби платили в цім часі лихварські відсотки до 4% місячно.

3. Провірювані господарства *поділено на 6 груп:* 2—3 гект. (селянські карловаті господарства), 3—5 гект. (дрібні господарства), 5—10 гект. (сел. середньо - дрібні господарства), 10—15 гект. (середні сел. господарства), 15—30 гект. (селянські середньо - великі господарства) і 30—50 гект. (селянські великі господарства).

З поміж провірюваних господарств на нашій теріторії пересічна площа одного господарства в львівській окрузі обіймала 7·10 гект. з лісом і 6·83 гект. без ліса, в станиславівській окрузі — 11·01 гект. з лісом і 9·90 гект. без ліса, в тернопільській окрузі —10·10 гект. з лісом і 9·85 без ліса. на Волині — 15·29 гект. з лісом і 14·93 гект. без ліса, на Полісю — 18·09 гект. з лісом і 17·56 гект. без ліса. Оці розміри прослідженних господарств особливо в Галичині далеко відбігають від типових наших господарств на цій теріторії і це треба мати на увазі.

Відсотковий поділ цілої площі господарств в поодиноких округах виглядає ось як:

Округа	Ріля	Тревалі луки	Тревалі пасовиска	Город	Став	Ріжне	Ліс	Разом ужиткової землі	Невжитки	Дороги, будів. площі
львівська . .	72·49	12·33	4·52	3·17	—	0·09	3·48	96·08	0·53	3·39
станиславівська	73·57	6·63	4·78	3·44	—	—	7·60	96·02	1·32	2·66
тернопільська .	85·09	5·41	2·37	2·48	—	—	1·95	97·30	0·33	2·37
Волинь . .	72·72	13·36	5·34	2·21	—	0·10	2·04	95·77	1·75	2·48
Поліся . .	51·37	28·56	7·28	1·35	—	—	1·76	90·33	7·36	2·31

На ріллі та землі без ліса в цих господарствах управлювано в цім році:

Округа	Пшениця	Жито	Ячмімь	Овес	Просо	Бараболі	Окіпні на пашу	Цукр. буряки	Конюшина	Стручкові	Городина в полі	Мішанка	Інше
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
львівська	16·28	25·15	7·46	14·66	1·35	14·30	2·11	1·21	9·62	2·37	1·50	0·58	3·41
станиславівська	17·36	19·91	4·72	20·58	0·68	12·70	1·56	0·46	10·79	2·38	0·88	0·53	7·45
тернопільська	18·38	20·64	10·45	10·68	1·58	10·99	2·05	1·38	8·87	2·59	0·98	2·89	8·52
Волинь	9·90	26·09	8·09	14·09	2·29	10·43	1·68	0·03	8·17	8·42	0·56	1·10	9·15
Поліся	2·24	33·02	4·61	10·98	2·43	13·58	1·08	—	1·66	11·04	1·30	—	18·06

Не від речі буде завважити ось тут, що в цілій польській державі, найбільше лук та пасовиск виказують селянські поліські господарства, найменше в тернопільській окрузі. Найбільше ліса мають господарства станиславівської округи. Управа пшениці займає найбільше площі в укр. галицьких округах (загально-польська пересіч 10·6), найменше на Полісі. Найбільше ячменю сіють в Тернопільщині. Великий відсоток стручкових на Полісі пояснюється лубіном (5·49%); 18·06% поліської землі в рубриці „інше“ — це передусім 13·70% перелогів.

4. Якими чинними капіталами розпоряджали провірювані господарства на нашій теріторії? Мається тут на увазі капітали рільного господарства без домашнього господарства, себто: а) капітал землі, б) меліораційний, в) будівельний, г) капітал дров і саду, ґ) капітал живого та мертвого інвентаря, д) обіговий капітал. Перші чотири капітали разом взяті називаються в с. г. економіці „капіталом рільного маєтку“ (capital domaine); останні три капітали творять тзв. пахтовий капітал (capital fermier).

Капітал землі. Коли середню зі всіх 793 провірених господарств означимо числом 100, тоді капітал землі на 1 гектар господарств з львів. округи виноситиме 158·2, в стан. окрузі — 127·0 в терн. — 141·8, на Волині — 64·5, на Полісі — 33·0. Хіба не треба пригадувати, що і в цих рахунках вартість землі залежить від її якости, від її загосподарення від попиту і т. п.

Меліораційний капітал — це вартість замортизованих меліорацій. В пересічі для всіх 793 провірених господарств він рівняється 2540·28 зол. на 1 господарство і 150·72 зол. на гектар. На господарствах нашої теріторії цей капітал виглядає ось як:

Округа:	На 1 госп.:	На 1 гект.:
Львівська	1235·48	160·96
Станиславівська	450·—	64·93
Тернопільська	22·—	2·91
Волинь	208·33	11·95
Поліся	396·—	20·21

Аграрна політика держави на наших землях проявляється і в цьому зіставленню досить вірно, хоч очевидячки тільки взірцеві і з кожного

боку додатно виїмкові господаратва дають провірити свою рентовність. Цей капітал найбільший в господарствах центральної Польщі.

Будівельний капітал обіймає також хату господаря. Коли пересіч цего капіталу на 1 гектар в усіх 793 господарствах означимо як 100, тоді у льв. окрузі він вийде на 136·5, в стан. на 96·2, в терн. на 93·1, на Волині на 50·6 і на Полісі на 43·9. І тут виявляєтся наша відсталість в будівлі хат та господарських будинків, особливо на Волині і Полісю.

Капітал овочевих дерев на 1 гект. господарств з варшавського воєвідства виносив майже 108 зл. На провірених господарствах львів. округи — 33·11 зл., стан. округи — 35·67 зл., терн. окр. — 35·41 зл., на Волині — 22·87 зл., на Полісі — 12·77 зл. — на 1 гектар. Бачимо, що і в цьому напрямку ще богато праці перед нами.

Капітал ужиткових тварин на одиницю площі (гектар) маліє зі зростом господарства. Висоту цього капіталу на 1 гектар зясує нам слідуюча табеля:

(середня з усіх 793 провірених господарств = 100.)

Округа:	Корови:	Безроги:	Дріб:	Коні:	Разом:
Краків	145·6	110·0	154·5	90·4	132·8
Львів	135·6	81·9	103·7	101·3	115·4
Станиславів	94·0	39·6	89·2	85·3	92·4
Тернопіль	88·7	79·1	120·3	103·9	102·3
Волинь	56·7	77·6	51·8	76·0	62·9
Поліся	61·6	79·1	38·2	65·7	67·3

На 1 корову припадає в провірених господарствах краківського воєвідства 2 гект. землі без ліса, у львівській окрузі — 2·59 гект, в станиславівській — 3·85 гект., в Тернопільщині — 4·09 гект., на Волині — 5·24 гект., на Полісі 5·34 гект. — Ось де ми!

Капітал мертвого інвентаря на 1 гектар. Коли середня всіх 793 господарств = 100, тоді цей капітал у львів. окрузі вийшов на 97·12, в стан. 88·14, в терн. на 103·04, на Волині на 66·68, на Полісі на 38·35.

Обіговий капітал — це запаси збіжа й паші на 1 липня 1930. р. і готівка. Коли цей капітал на 1 гектар в усіх господарствах означимо як 100, тоді у львів. окрузі він вийде на 116·26, в стан. на 97·53, в Терн. на 103·82, на Волині на 66·03 і на Полісі на 34·99.

Всі чинні капітали на 1 гектар в господарствах на нашій території виглядали в цім році ось так: (Гл. табелька на стор. 13-ій).

Пересічний чинний капітал на 1 гектар усіх 796 господарств винотить 3.911·06 зл. Він найвищий в краківській окрузі (5.902·94 зл.)

5. Висота пасивного капіталу зясовує нам задовженість господарств. В госп. році 1929/30 ця задовженість дуже зросла. Зі 155·26 зл. пересічного пасивного капіталу на 1 гектар в госп. році 1926/7, він зріс в госп. році 1929/30 пересічно на 342·25 зл.! На нашій теріторії цей гіркий капітал в провірених взірцевих господарствах обтяжував кожний гектар: у львівській окрузі 348·12 зл., в Станиславівщині 197·02 зл., в Тернопільщині 256·28 зл., на Волині 226·40 зл., на Полісі 127·55 зл.

6. Кошти продукції вираховуються помічними рахунками: амортизацій, господарських готівкових витрат, винагороди наємникам і членам родини за працю, зменшення запасів та опроцентування капіталів (6%).

Капітали:	Округа львівська		Округа станислав.		Округа тернопіль.		Волинь		Полісся	
	86 госп.		29 госп.		62 госп.		60 госп.		26 госп.	
	Зол.	%	Зол.	%	Зол.	%	Зол.	%	Зол.	%
К. землі	3.673·24	65·4	2.949·53	64·7	3.291·25	69·0	1.498·57	63·3	767·04	51·5
К. меліорадії	16·84	0·3	4·48	0·1	0·05	—	2·39	0·1	3·89	0·2
К. будівляний	12·40·13	22·1	873·82	19·2	846·12	17·7	459·41	19·4	399·19	26·8
К. дров і саду	81.75	1·5	224·93	4·9	66·88	1·4	48·52	2·1	29·67	2·0
К. живин	322·51	5·7	258·20	5·7	285·92	6·0	175·95	7·5	188·15	12·6
К. мертв. інв.	187·21	3·4	169·90	3·7	198·63	4·2	128·54	5·4	73·92	4·9
Запаси	53·71	0·9	49·48	1·1	51·58	1·1	26·62	1·1	16·77	1·0
Гроші	37·96	0·7	27·42	0·6	30·28	0·6	25·45	1·1	10·82	1·0
Цілий чинний капітал	**5.613·35**	**100**	**4.557·76**	**100**	**4.770·71**	**100**	**2.365·75**	**100**	**1.489·45**	**100**

З цих рахунків цікавим для нас є рахунок витрат на помічні погної. Коли ці витрати на всіх господарствах в році провірки означимо числом 100, тоді на нашій території вони виглядатимуть ось як: львівська окр. — 63·5, станиславівська — 45·4, тернопільська — 62·1, Волинь — 28·9, Полісся — 23·5.

Пересічне податкове обтяження зросло загально зі 100 пунктів в 1926/7 р. на 128 в г. р. 1929/30. Коли пересічне податкове обтяження 1 гектара усіх 793 господарств в р. 1929/30 означимо числом 100, тоді це сбтяження на провірених господарствах львівської округи виносило 96·8, станиславівської 64·4, тернопільської 86·2, на Волині 71·6, на Полісі 45·4.

Найбільше днів праці (власної та наємної) на 1 гектар припадає на галицькі округи, найменше на Волинь і на Полісся. В найменших господарствах припадає на 1 гектар чотири рази стільки „пішої“ роботи, що в найбільших селянських. В малих господарствах десять рази більше власної праці, ніж наємної. На провірених господарствах нашої теріторії це відношення на 1 гектар з лісом виглядає ось як:

Округа:	**власні сили:**	**наємні:**	**разом днів:**
Львів	83·8	29·0	112·8
Станиславів	48·6	29·4	78·0
Тернопіль	59·4	26·1	85·5
Волинь	27·9	20·8	48·7
Полісся	30·1	14·0	44·1

Кошти цієї праці на 1 гектар вираховано в округах: Львів — 261·15 зл. або 33·01% всіх коштів продукції; Станиславів — 219·32 зл. або 31·89% к. пр.; Тернопіль — 211·15 зл. або 30·65% к. пр.; Волинь — 147·07 зл. або 36·49% к. пр.; Полісся — 148·06 зл. або 45·90% всіх коштів продукції. Грошевий наклад на Волині й на Полісю менший, але відсоток в коштах продукції вищий, ніж у галицьких округах. Це також мірник для тамошньої господарки.

Якаж була висота денної винагороди за селянську працю в цьому році? Коли денний кошт праці в госп. році 1926/27 означимо для цілої Польщі мірником 100, тоді в госп. р. 1929/30 цей кошт вийде для найманої праці на 92·8, для власних сил 86·6. Коли

кошт одного дня праці на всіх 793 провірених господарствах в госп. р. 1929/30 означимо мірником 100, тоді для провірених господарств нашої теріторії одержимо таку табелю:

Округа:	Кошт денної праці: найманої:	власної:
Львів	80·9	81·6
Станиславів	84·8	85·5
Тернопіль	85·4	82·1
Волинь	97·3	96·6
Поліся	87·2	89·8

Перераховуючи денну винагороду за працю на години, побачимо, що в госп. р. 1929/30 наймит при 10 годиннім дні праці одержував пересічно на всіх 793 господарствах — 26 грошів, а членові родини раховано 21 грошів за годину. На нашій теріторії очевидно ще менше. На кінці побачимо, чи дійсно одержаний дохід справді дав працюючим членам господарської родини цю тим часом зараховану їм винагороду!

Разом всі кошти продукції на 1 гектар означено на нашій теріторії в злотих:

Округа:	1928/9	1929/30
Львів	808·49	791·10
Станиславів	726·38	687·69
Тернопіль	745·48	688·95
Волинь	411·87	403·01
Поліся	301·36	322·56

Для всіх 793 господарств пересічні кошти продукції на 1 гектар в госп. р. 1929/30 виносили 630·01 зл. Найвищі вони на Шлеську (964·76 зл.) і в краківськім воєвідстві (910·28 зл.). В порівнані з минулим роком кошти продукції на нашій теріторії (опріч Поліся) зменшилися від 2·15% у Львівщині та на Волині, до поверх 5 та 7·5% в Станиславові і Тернопільщині.

На поменшення вплинули менші вклади та менша платня за роботизну і менша амортизація.

Кошти продукції на 1 гектар найменших господарств два й пів раза вищі, ніж у найбільших господарствах (30·50 г.)

Відсотковий поділ коштів продукції в господарствах Галичини, Волині й Поліся виглядає ось як: (Гл. табелька на стор. 15-ій).

7. Коли від коштів продукції, усталених в попередньому уступі для господарств нашої теріторії, відіймемо опроцентування чинного капіталу цих господарств, тоді одержимо квоту, яку Лявр називає господарським накладом. Оця цифра потрібна до пізнішого обчислення чистого прибутку.

Цей **господарський наклад** на 1 гектар на нашій теріторії означують слідуючі квоти:

Львівщина	454·20 зл.	Станиславівщина	414·22 зл.
Тернопільщина	402·80 „	Волинь	261·06 „

Поліся 233·20 зл.

Округа	Львів	Станиславів	Тернопіль	Волинь	Поліся
Господарств	86	29	62	60	26
1. Амортизації	8·66	10·63	9·58	11·97	10·54
2. Госп. кошти:					
на поміч. навози	1·66	1·36	1·86	1·48	1·50
„ насіння паш	0·39	0·21	0·29	0·37	0·28
„ „ збіж	0·36	0·20	0·31	0·59	0·52
„ „ бараболі	0·03	0·06	0·05	0·07	0·23
„ інші насіня	0·20	0·11	0·15	0·32	0·43
„ управу паші	—	0·02	—	—	—
„ купно паші і підстілки	2·66	3·04	3·49	2·51	3·13
„ управу збіж	0·77	0·72	0·82	0·39	0·68
„ сад	—	0·01	0·01	0·01	0·01
Ветеринар і аптека	0·04	0·04	0·09	0·15	0·07
Годівля звірят	0·30	0·22	0·53	0 33	0·57
Направа меліорацій	0·01	0·01	—	0·02	0·04
„ будинків	1·13	2·10	1·09	1·55	0·91
„ мертв. інв.	0·60	0·87	0·94	0·92	0·75
Купно дріб. м. інв.	0·30	0·22	0·35	0 38	0·18
Податки	1·38	1·05	1·41	2·00	1·58
Обезпечення	0·58	0·54	0·43	0·45	0·77
Загальна адміністрація	1·97	1·91	1·95	1·45	0·98
За пасовиско	0·14	0·12	0·04	0·08	0·13
Наєм тагла	0·43	0·42	0·22	0·10	0·11
Випоз. машин	0·04	0·02	0·15	0·27	—
Ріжне	0·06	0·21	0·02	0·19	0·16
ad 2. разом	13·05	13·46	14·20	13·63	14·13
3. Піша роботизна	33·01	31·89	30·65	36·49	45·90
4. Зменшення запасів	2·69	4·25	4·04	2·69	1·73
5. % чинного кап.	42·59	39·77	41·53	35·22	27·70
Всі кошти продукції	100%	100%	100%	100%	100%

(Кінець буде) *О. Луцький.*

УСРР в 1931 році.

Сільське господарство.

Переходячи до огляду сільського господарства УСРР в першому півріччі 1931 року, в першу чергу звертаємо нашу увагу на колєктивізаційний рух та на питання, що з ним звязані.

В 1930 році. як подає совітська преса, рух цей закінчився колєктивізацією сільських господарств на 41%.[1])

Вступаючи в 1931 р., РНК. УСРР висунула гасло рішучої реконструкції сільського господарства. Про шлях переведення цього гасла в життя читаємо в 1. § постанови РНК. УСРР, яка каже: „весняна с.-г. виробнича кампанія 1931 р. повинна забезпечити перемогу суцільної

[1]) „Известия“ 1931. 3. I. ч. 3.

колєктивізації України та ліквідації на цьому ґрунті глитайства як кляси".[2])

Переведення цього завдання в першому кварталу вилилося в піднесенні відсотку колєктивізованих господарств до 63,5% (землі—67,5%)[3]).

Конкретно хід колєктивізаційного руху за цей час на цілій Україні можемо бачити з такої таблички:[4])

Час:	Кількість колгоспів:	Усуспільнено в %% господарств:	орної землі
27.III.	31.867	—	58,7
30.III.	32.887	58,4	61,9
30.IV.	34.171	63,5	67,5

З усієї кількости колєктивізованих господарств припадає на:

Степ.	83,7%	господарств та 84,6% земельної площі.
Лівобережжа .	66,2%	господарств
Правобережжа	58,2%	"
Полісся . . .	32%	" [5])

В поодиноких місцях зріст колєктивізаційного руху в початку року набирає досить інтенсивного характеру. Так напр., як подає „Пролетарська Правда" з 20. I. 1931 по селах київської приміської смуги рух цей відбувається в таких темпах:

20. I.	відсоток колєктивізації	16,57%
30. I.	" "	19,09%
5. II.	" "	23,96%
10. II.	" "	30,5%
16. II.	" "	47,8%
19. II.	" "	49,3%

Відсоток зросту руху з початок 1931 року, безперечно, робить враження. Він теж викликає у декого висновки щодо перемоги комуністичної думки, а головно методів сучасного комунізму на укр. селі. Чи так є в дійсности? В наших спостереженнях увага звертається в першу чергу до перебігу хлібозаготівлі протягом 1930 року. Не зважаючи на цілу низку термінів, що їх встановлено для остаточного закінчення хлібозаготівлі 1930 року, на початку вже 1931 року плян хлібозаготівлі був ще дуже далекий від виконання. Позатим, ще до січня 1931 в багатьох місцевостях до хлібозаготовчих центрів не надійшло жадного фунта зерна[6]). — У великій кількости районів радянська преса цього часу відзначує поважні прориви, при чому підкреслює, що особливе відставання помічається в заготовці пшениці. Так наприклад на 1. січня 1931 року 101 район України виконав річний (1930 р.) плян заготовки пшениці ледве що на 55%. [7])

Для цілої України недовиконання хлібозаготовчого пляну в кінці січня 1931 р. виносило 50%. Такий стан, зрозуміло, викликав у радянської влади поважне занепокоєння. З початком лютого трівожний

[2]) „Сільсько-Господарський Інформаційний Бюлетень Наркомзему" 1930. XII. ч. 8

[3]) „Зоря" 1931. 12. У. ч. 108.

[4]) „Вісти ВУЦВК" 1931. 31. III. ч. 74; 10. IV. ч. 84. „Зоря" 1931. 12. V. ч. 108.

[5] „Зоря" 1931. 12. У. ч. 108.

„Червоний Кордон 1931. 27. I.

[7]) „Комуніст" 1931. 5. I. ч. 5.

настрій збільшується. Не зважаючи на всі заходи влади та на посилення репресій, початок лютого відзначився тим, що „темпи хлібозаготівель першої пятиденки не тільки не збільшилися, але, порівнюючи з попередніми пятиденками, зменшилися“ [8]).

Протягом цілого лютого стан мало поліпшується, про що свідчать дані „Укрзерцентру“, які показують, що лютневе завдання по цілій Україні було виконано щойно на 29,8%.[9]) Що до поодиноких місцевостей, то виконання лютневого завдання в багатьох випадках ледве сягало 5—10%. Преса підкреслює цей прорив та словами Молотова звертає увагу на[10]) „підрив основної передумови виконання третього року пятилітки“ при чому вказує, що кожний відсоток пляну хлібозаготівлі складає біля 250.000 тон хліба. А тимчасом річного (1930) пляну хлібозаготівлі не виконано. Мало того, в богатьох районах України плян цей в початку березня 1931 р. виконано лише в одиницях відсотків, що є наслідком“ демобілізаційних настроїв серед селян та заготовочних органів.[11]) В той же час вся совітська преса відзначує поважний опір з боку селянства, який особливо виявляється в затержці високоцінних культур. Всі, хто виявляє такий чи іньший опір, кваліфікуються, як „клясовий ворог“ — „куркуль“. Звідси гасло — „виконання хлібозаготовчого пляну є в основному боротьбою проти куркуля“, під яким (гаслом) починається переведення в життя другої частини § 1 згаданої нами постанови РНК, УСРР, яка каже про ліквідацію глитайства як кляси. Звертаючись до радянської преси з цього часу, бачимо переповнення її поважними обвинуваченнями на адресу місцевої влади того роду, що вона не зуміла вишукати, відкрити у себе куркулів. Місцеві голови рад запевнюють центри, що всіх куркулів у них вже давно розкуркулено. Звідки ж їх взяти? питають. Відповідають: Мусять бути. Інакше — загроза виповненню хлібозаготовчого пляну і гостра відповідальність. Після такої відповіді, при допомозі спеціяльних бригад — відділів, розісланих з центрів для „викачування“ на селах хліба, куркулів „знаходять“.

В листах з України, що часом до нас доходять та попадають на сторінки української преси, можна буває знайти інформації про тих „куркулів“. Згідно з тими інформаціями під кваліфікацію куркуля звичайно підпадає українське селянство, що має ще в свойому розпорядженні яких 2 — 3, від біди 5 десятин землі. Отже не селянство зі „ставками та млинками“, якого фактично в УСРР вже давно нема, але те селянство, в господарстві якого при кількачленній родині ще зберігся якийсь клаптик землі. Так в листах, що їх публікує українська „контрреволюційна“ преса. Але послухаємо, що на цю саму тему каже радянська преса. Перед нами допис в одному з часописів про перебіг зборів партійного осередка на Запоріжжі. В цьому дописі читаємо заяву члена парт. осередку Науміка, яку він зробив на доповідь секретаря про хлібозаготівлю та інші господарсько-політичні заміри. „Хлібозаготівельний плян, наданий Федорівці — заявляє Наумік — зовсім не реальний. Це справжній тягар для Федорівчан. Урожайність на гектар вирахували в 60 пудів, тимчасом як справді вродило багато менше. Базікають про те, що є в нас куркулі, доводять їм плян до

[8]) „Комсомолець України“ 1931. 10. II. ч. 34.
[9]) „Молодий Більшовик“ 1931. ч. 26.
[10]) „Радянське Село“ 1931. 28. II.
[11]) „Вісти ВУЦВК“ 1931. 6. III.

двору, хоч ніяких куркулів у Федорівці не було й немає. Плян до двору довели не куркулям, а середнякам і ліквідують їх тепер як клясу".[12]) Після такої заяви Науміка з партії виключено і зкваліфіковано його новим тепер досить модним терміном „підкуркульника". А скільки таких заяв не опубліковано? Боротьбу з середняком чи радше підсередняком розгорнуто в досить інтенсивний спосіб при безпосередні й участи спец. відділів та при тих репресіях, що для богатьох закінчувалися Соловками та Архангельском. Опинившись в такому становищі, селянство почало шукати способів уникнути жорстокої розправи та зберегти, не кажучи вже про майно, хоча особисте життя. Одним з цих способів і стало вступання до колгоспів та шукання в них порятунку. Це саме те, що названо „самопливом" і що протягом першого кварталу, як ми бачили, різко змінило відсокок зросту колгоспного руху. На це трохи пізніш, підчас засівної кампанії, совітська преса звернула увагу.

Не захоплення чи ентузіязм, який на весні вся совітська преса підкреслювала, не щира відданість праці, як наслідок свідомої і добровільної перебудови життя, але млявість, байдужність, глухий опір — це той характерний настрій, що особливо яскраво виявився у засівній кампанії.

Стежучи за перебігом засіву на весні 1931 року, ледве чи можна знайти більш клясичний приклад цього настрою серед колгоспників, а тим більш серед індивідуальних господарств.

Весняний засів радянська влада вважала іспитом для третього вирішального року. Ми його перебіг опишемо докладніше, бо він характеризує цілу систему.

Для орієнтації у нище наведених даних треба мати на увазі, що загальна засівка площа ярини і озимини на Україні становила в 1931 р. 26. міл. га, що дає збільшення на 1.350.000 проти 1930 року. Площа технічних культур була на 35% більша проти 1930 року. (Прол. „Правда" 1931.30.VI. ч. 146. з промови Трилiського).

Від початку показалося не все гаразд. Так в березні лихий стан засівної кампанії на Україні радянська преса пояснює тим, що „не всі сільради зрозуміли виняткове значіння" другої, більшовицької весни." Не поліпшувалося положення і протягом квітня, про що свідчить постанова Колегії Наркомзему УСРР, яка каже, що „I. Надзвичайно мляві темпи розгортання сівби незабезпечують виконання директивів уряду про те, щоб до I. травня було закінчено засів основних культур у Степу, та всіх ранніх ярих Лісо-Степу"[13]). З цієїж постанови бачимо „недозволено ганебне відставлення, що межує з цілковитою бездіяльністю" в районі Степу, виконання засівних плянів, які переведено щойно в одиницях відсотків. Разом з тим постанова підкреслює „абсолютно недозволену млявість темпу розгортання сівби в радгоспному секторі." Як бачимо, вся постанова говорить про зрив терміну (1. V.). Причину цього вбачає вона в самих місцевих організаціях, в колгоспах, в радгоспах, підкреслюючи наявність в них опортунізму, клясових ворогів. Все це характеризує в свою чергу настрої українського села, не зважаючи на голосні підсумки останніх виборів до рад. „Опортуністи, клясові вороги — пише „Рад. Село" — що пролізли подекуди до рад і цього року, не зважаючи на велику пильність виборців, стали на перешкоді роботи сільрад в готуванні до сівби[14]).

---

[12]) „Червоне Запоріжжя" 1931, 6. III. ч. 54.

[13]) „Сільсько-Господарський Інформаційний Бюлетень Наркомзему 1931.V. ч. 21.

[14]) „Радянське Село" 1831, 25.III.

Початок травня в засівній кампанії відзначується вже загрозливим станом. Це становище підкреслює і Наркомзем в постанові в дня 4.V., яка констатує „ганебне явище в окремих районах Ліво і Право-бережжя, що майже до 30.IV. 1931 р. не почали сівби" (21 район), та відзначує низку районів Степу, що злочинно зривають пляни весняної сівби"[15]).

На 5.V. (отже через пять днів по терміні) в цілій Україні засів було виконано: у колгоспному і одноосібному секторах — 39.9% плянової площі всіх ярових культур, у радгоспах — 40.6% : по районах: Степ 55.3%, Лівобережжа 42.9%, Правобережжа 28%. Зовсім не розвинули засіву на 5. V. райони Полісся, де на цей час було засіяно лише 3.9% плянової площі ярових культур. Мало допоміг, як бачимо, і § 5 постанови РНК УСРР про надіслання до колгоспів двох тисяч загартованих робітників з міст.[16])

Головними рисами в роботі виступають „млявість та лжеударництво". Млявість, як ми вже зазначили за рад. пресою, можна спостерігати як господарствах індивідуальних, так і в колгоспах та радгоспах. Захоплює вона і комсомол, що стверджує своєю постановою ЦК. ЛКСМУ, кажучи, що в ряді районів комсомольські організації беруть мляву участь в сівбі"[17]).

Не приніс ґрунтової зміни положення і другий пятиденник травня. Постанова Наркомземсправ і Укрколгоспілки підкреслює безпосередню загрозу зриву весняної засівкампанії та зазначує притім, що плян засівів на цей час спромоглися виконати лише... п я т ь районів на цілій Україні. Ця постанова визначує й остаточний термін для закінчення засівів: для Степу — 15.V. для Лісостепу і Правобережжя — 20.V.[18]. Але, як можемо бачити з постанови Наркомземсправ та Управи Укрколгоспцентру з 28.V. 1931, також цей о с т а т о ч н и й термін не виправдав себе. З цієї постанови довідуємося, що на 25. травня на всій Україні засіяно було щойно 78% площі ярового клину, при чому, як каже цяж постанова, низка районів визначилася „надзвичайним відставанням і загрозливими темпами сівби". Таких районів постанова подає 59. „Ураховуючи — каже ця постанова далі — що крім цих районів багато інших районів України не виконало навіть до 25 травня своїх посівних завдань, щоб забезпечити повне виконання пляну весняного посіву цього року, оголосити з 29 травня до 7. червня штурмову декаду ліквідації проривів на посівному фронті, поставивши перед цими районами, як бойове завдання, до 7. червня повнотою виконати пляни другої більшовицької весни"[19]). Як це бойове завдання в цю „штурмову декаду" проходило, показує § I. постанови № 95 Колегії Наркомземсправ та Правління Укрколгоспцентру з 3.VI. 31 р., де читаємо, що: „В звязку з неприпустимо млявим виконанням пляну засіву в районах Полісся та Правобережжа. а також незакінченням виконання засівних плянів у відсталих районах Лівобережжа та Степу, на додаток до постанови Колегії НКЗС з 28.V, ц. р. поширити буксир передових у сівбі районів"[20]). Та „буксири" і „штурми" принесли не багато поліпшення. Як показують звідомлення, відсоткові зрушення поступають дуже поволі аж до другої половини

---

[15]) „Пролєтарська Правда" 1931. 5. V. ч. 99.
[16]) „Сільсько-Господарський-Інформаційний Бюлетень" 1930. ч. 8.
[17]) „Комсомолець України" 1931. 7. V. ч. 104.
[18]) „Пролєтарська Правда" 1931. 10.V. ч. 104.
[19]) „Сільсько-Госп. Інформ. Бюлетень" 1931. 10.VI. ч. 27|28.
[20]) „Сільсько-Госп. Інформ. Бюлетень" 1931. 15.VI. ч. 29.

червня, залишаючи як в колгоспах, так і в індивідуальних господарствах від 10 до 40% проривів. І лише в кінці червня, отже тісно з початком жнив, ці прориви остаточно ліквідуються.

Не ліпшою була справа із засівом технічних культур. Про перебіг засівної кампанії в цій галузі може свідчити хочби стан засіву цукрового буряка в ріжних районах України. Яскравим прикладом такого стану в кінці травня можуть бути дані хочби з таких районів як:

Дзержинський,	де	виконано	плян	засіву	цукр.	буряку	на	0.9%
Новсівський	„	„	„	„	„	„	„	„	0.5%
Ніженський	„	„	„	„	„	„	„	„	0%
Оратівський	„	„	„	„	„	„	„	„	4%
Борознянський	„	„	„	„	„	„	„	„	4.I%[12]).

Причини такого млявого ходу засівної кампанії та проривів в ній радянська преса вбачає в тому, що не скрізь виправлено хиби в підготовці до засіву, що нескрізь партійні, радянські та всі інші організації на селі розгорнули відповідну агітаційну роботу серед колгоспників та одноосібників, не мобілізували їх як слід „на боротьбу з куркулями.“

Так проходять на УСРР „засівні“ „жнивні“, а відтак „хлібозаготівельні“ „кампанії“ і так рік за роком; не радісна творча праця, а підштовхування, галюкання, „буксир“. Чя можна вважати цей стан за нормальний? Чи може при таких умовах йти до кращого, до поступу? *Що-ж булоб, якби цього батога („буксира“) не було? Аджеж хіба вічно „буксировати“ не можна?*

Преса вбачає по старому звичаю головних виновників в „клясовому ворогові“, себто куркулеві, що намагається дезорганізувати засів пролазячи до колгоспів. Помимо млявости, байдужости в настроях, лжеударництва, і т. д. треба однак звернути увагу ще на ті, умови, що витворилися в звязку з нищенням селянами худоби й коней. Це є вияв спротиву з боку селянства проти комуністичної політики; його можна бачити, як з пресових повідомлень про мотиви нищення, так і з постанов ВУЦВК та РНК. УСРР що до боротьби з цим явищем. Про мотиви нищення довідуємося з радянської преси, яка зазначує, що „селяне вирізують худобу й коней з двох причин. Перше тому, що не мають чим прогодувати, по друге тому, що між селянами поширено думку, що коли вони пригодують собі через зиму худобу, то на весну більшовики все одно її заберуть“[22]).

Наскільки широко це явище охопило селянські маси та наскільки воно має звязок з госп. життям укр. села може свідчити згадана постанова ВУЦВК та РНК.УСРР про боротьбу з ним. Зміст цієї постанови такий: „Для рішучої боротьби з хижацьким нищенням коней, а також припинення вибраковки та забою господарсько-придатних коней та кінського молодняку, ВЦВК і Рад. Нар. Ком. УСРР постановили: І. злоумисне доведення коней та кінського молодняку до стану госп. непридатности (калічення, залишення без догляду, без корму) з метою знищення їх, розглядати як злочин“. Слідуючі точки постанови кажуть про визначення за цей злочин кари.

Поважною трудністю є клопоти з госп. машинами. Про дійсний стан цієї справи можемо судити зі свідчення нім. інженіра Готгайна, який на підставі стат. даних констатує, що госп. машини, особливо

---

[21]) „Молодий Більшовик“ 1931. 29.V. ч. 58.
[22]) „Комуніст“ 1930. 27. XII. ч. 356.

трактори та молотарки, що були доставлені з закордону, потребують у 87% генеральної направи, 9% меньшої направи і лише 4% машин є придатними до праці. Все це, каже він, є нислідком браку відповідно підготовлених технічних сил, що веде до псування машин не підготовленою масою.

Таке було сільсько-господарське положення УСРР в першому півріччі 1931 року. Взявші всі згадані нами факти до уваги можемо без помилки ствердити, що кількісна оцінка в с. г. будівництві за цей час є далекою від того, щоб відповідати його якісному змісту. Підсумки зроблені на підставі непохитних даних взятих з безпосередніх рад. джерел яскраво вказують на гостре протиріча між дійсностю і твердженнями радянської влади що до ентузіязму укр. селянських мас будь-то в індивідуальних господарствах, будь-то в колгоспах. Все це примушує всі висноки, зроблені тою владою, приймати з цілком зрозумілою резервою, розглядаючи їх не інакше, як методу пропаганди, розраховану з одного боку на непоінформованість, а з другого — на сугґестію. *А. Животко.*

КООПЕРАТИВНЕ ВИХОВАННЯ.

Конференція міжнароднього кооперативного виховання.

Міжнародний Кооперативний Союз присвячує в останніх літах пильну увагу кооперативному вихованню. Впливом цього зацікавленння є часті, конференції які він уладжує при участи фахових представників союзних організацій з метою обдумати способи для скоординування вихсвної праці союзних організацій на міжнародньому полі, взаїмної домопоги у цій роботі і встановлення програми виховної праці, яку має вести Міжнародній Кооперативний Союз.

Такі Конференції відбулися в Стокгольмі 1927 р., у Відні 1930 р. і в останнє у Фрайдорфі (Швайцарія) 1931 р.

В цій послідній взяв я участь, як представник нашої кооперації, а з окрема Ревізійного Союзу Українських Кооператив у Львові, тож здаю з неї звіт нашій кооперативній громаді.

В конференції, яку провадив п. Мей, ген. секретар Міжнароднього Кооперативного Союзу, взяло участь 29 осіб, представників кооперативних союзів: англійських, французьких, німецьких, швайцарських, чеських, шведських, лотишських, египетських і нашого Ревізійного Союзу Українських Кооператив. Реферували др. Фошер, редактор кооперативного часопису в Базелі, і п. Воткінс співуправитель Міжнародньої Кооперативної Школи.

Темою реферату дра Фошера було: „Міжнароднє кооперативне виховання, його мета і методи". Провідні думки викладу були ось які: 1. Рочдельська програма є господарською програмою, яка дасться здійснити не тільки господарськими засобами, але ще більше виховною діяльністю. Це вже розуміли рочдельські піоніри і призначили 10% прибутку на цілі образування, бібліотеку і наукові середники. Виховний чинник був пекучою проблємою при народинах кооперативного руху.

2. Органічній розбудові кооперативного руху (локальні товариства, національні союзи, міжнародній союз) відповідають також виховні змагання в кооперації.

3. Первісно виховна діяльність була в руках льокальних кооп-в. Днесь вона перейшла до національних союзів.

4. Предметом кооперативного виховання мають бути: а) члени і їх родини, б) управа і персонал кооператив. Виховання членів вимагає менше заходів, бо воно має на меті прищепити їм кооперативного духа, зробити їх кооператорами, тоді як службовиків треба ще й технічно вибразувати.

5. Щоби належно повести виховну працю, треба притягнути до учительської праці учителів.

6. Тепер в кооперації крім господарських є дуже живі ідейні проблєми; шукають нових точок опертя. Звертаються до ідей, які були при народинах кооперації, говориться про плекання і розвиток кооперативного духа, але не є поставлено досить ясно, як до цего змагати де того духа шукати. Міжнародній Кооперативний Союз має тому не' лише господарські, але також ідейні і виховні завдання.

7. Виховні обовязки Міжн. Кооп. Союзу є такі: а) устійнення чистих засад кооперації і перевірка їх спосібности примінення в конкуренційній боротьбі; б) збирання матеріялів про стан кооперативного виховання у всіх краях і перерібка цього матеріялу в національних кооперативно-виховних установах, в) наукові середники (книжки, статистика, образи); г) кооперативна бібліотека (загальна і спеціяльна); ґ) преса і виховання: преса має годити потреби дня з ідеями кооперації, редактори є провідниками кооперативного руху, тож вони мусять бути образовані і основно обзнакомлені з кооперацією, тому треба заснувати школу для образування журналістів і учителів в кооперації; д) кооперативні курси: (загальні і спеціяльні) для кооперативних журналістів і дообразування учителів; е) виміна професорів і персоналу.

8. Обовязки льокальних і національних виховних установ супроти Міжнародного Союза є:

а) участь в міжнародніх кооперативних зїздах і святах,

б) в кооперативних курсах,

в) в пресі.

Мусить бути поділ праці і її обєднання на цілій лінії. В кооперації є практики і теоретики, ідеалісти і реалісти, але вони не можуть творити двох таборів. Оба напрями мусять стопитися: ідеалісти мусять стати реалістами і навпаки. Одно і друге мусимо у вихованні злучити.

То булиби головні гадки цього цікавого реферату, красно виголошено з глибоким переконанням. Учасники конференції приняли виводи дра Фошера з повним признанням і погодилися вповні з його поглядами.

Другим референтом був співуправитель школи п. Воткінс, який дав звіт з організації міжнароднього кооперативного виховання на основі інформацій, зібраних від національних організацій. На жаль, на запити, розіслані до 51 національних організацій, відповіло лише 26 з 19 країв Европи і з Японії. Між ними є теж відповіді нашої Народньої Торговлі. Голосу Ревізійного Союзу Українських Кооператив не було.

На основі одержаних даних п. Воткінс ось як зобразив кооперативну виховну працю.

I. Льокальна виховна праця: як виходить з табельки, долученої до реферату, кооперативи всього десяти союзів займаються вихованням своїх членів (а саме союзи в Празі, Гельсінках, Парижі, Гамбурзі, Менчестері, Токіо, Ризі, Осльо, Варшаві і в Стокгольмі), а кошти цієї акції покривали з адміністрації або з білянсової надвишки. Праця ведена льокальними кооп. тов-вами, має часто радше пропагандовий або забавовий, ніж виховний характер. Вона рідко має форму правильних викладів або курсів. Є це по більшій части збори, конференції, виклади, концерти, театральні вистави, фільми, обходи, оглядини склепів і фабрик. Референт пояснює це тим, що виховання і пропаганда, злучені з приємністю, лекше доходять до членів, та тим, що години відпочинку є часто одинокою нагодою, коли пропагатор зустрітися може з членами.

Найкраще йде праця там, де централя помагає товариствам своїми референтами і пропагандовим матеріялом. Найживіша пропаганда є в кооп. товариствах, яких члени колєктивно абонують часописи, бо преса є чинником, який викликує найживіше зацікавлення. Переглядаючи пряцю посдиноких установ, референт стверджує, що фінські спілки мали найчисленніші сходини членів, англійські найдовші, бо навіть цілозимові курси; та найбільше популярними були однодневні і тижневі курси. У Франції, Сербії і Швеції уладжуються конференції для вияснення ріжних справ, а в менших спілках на річних зборах вияснюються важніші кооперативні і господарські питання. Також є в багатьох краях кружки для вивчення кооперації і дискусійні гуртки. В деяких краях обговорюються також посторонні питання для піднесення загального образування членів, а в аграрних краях — справи господарсько-технічної натури.

Крім змагання дати членам загальні відомости з кооперації бачимо також заходи для образування кооперативних робітників. Коротші курси, що тревають 1 — 6 днів, ведуть самі кооп-ви, довші, інколи кількамісячні — звичайно, їх централі. Подекуди кооп-ви висилають своїх службовиків на довші курси, або записують їх на кооперацийні курси. Є також курси для членів управи і надз. ради, де протягом 1 — 2 днів обговорюється характер і завдання кооперації, обовязки членів управи та надзірної ради і практичне переведення ревізії т-ва. В Швайцарії і Австрії є розповсюднені курси для жінок, котрі дають їм можність пізнати звязок кооперації з домашнім господарством та значіння зорганізованих споживачів.

В деяких краях ведеться теж виховна праця серед дітей і дорости. Свою працю ведуть кооперативи переважно у власних домівках, а що далеко не всі їх мають, то послуговуються своїм склеповим льокальом або йдуть до народніх домів і т. п. Деякі більші товариства і союзи в Німеччині і Англії мають свої школи. В Осльо є нова школа для торговельних помічників зі склепом для вправ учнів.

Бібліотеки. У всіх краях зустрічаються бібліотеки при кооперативах, одначе лише в небогатьох є вони сильно розповсюднені. Найбільше є їх в Німеччині, Швеції, Англії. Подекуди, як в Англії і Польщі, подибуємо при кооперативах читальні.

В дальшій части реферату подає референт перегляд виховоої діяльности національних союзів кооператив. Вони не лише уладжують курси, але також займаються виробленням виховної програми національного руху взагалі. Найбільш пекучою проблємою в по-

слідніх роках була журба доставити рухові достаточну скількість виобразованих функціонарів. Видно це з переважно технічного характеру курсів, уладжуваних союзами. Курси для лядових (склепових) і магазинових помічників займають головне місце в програмі найбільшої части союзів. В тих, що найбільше під тим оглядом поступили, є курси сильно розбудовані і виспеціялізовані, відповідно до роду товарів і фахових занять курсантів. Так маємо в Англії окремі відділи курсів для контористів, книговодців, ревізорів, членів кооператив, ради, управи і пр. Ці послідні є короткі, звичайно дводневні, а побіч них ще стрічаються окружні зібрання для обговорення ріжних практичних питань кооперації.

В послідніх часах союзи засновують вже школи, які тривають переважно по кілька місяців; та є вже одно-дво а навіть три-річні школи. Кооперативний семінар фундації Бернарда Еггі у Фрайдорфі уладжує що року ряд коротких курсів, а осіню — тримісячний курс для лядових помічників.

Є також в ріжних краях кореспонденційні курси, деякі навіть дуже численні; та праця йде найкраще на невеликих курсах. По більшій части є вони призначені для кооперативних робітників тому є безплатні або за низькою оплатою. Кооперативи матеріяльно допомагають своїм робітникам до відбуття курсів. Навчання на курсах приймає щораз більше практичний характер. При постійних кооперативних школах ведуться крамниц і для вправ. З тим є тісно сполучене відвідування кооператив і кооперативні фільми. На курсах є тенденція до спеціялізації. Викладають по найбільшій части співробітники союзів, а тільки деякі мають до цего виобразуваних учителів.

Видано теж ряд окремих підручників до теорії, історії кооперації і технічних предметів. Союзи ведуть свою працю в порозумінні з своїми членами і ріжними школами, що стоять поза кооперацією. Свою виховну працю веде кооперація головно власними засобами без сторонніх субвенцій. Так представляється кооперативне виховання на основі анкети, зібраної п. Воткінсом. Як в горі зазначено, вона неповна, та все таки дає нам образ заходів світової кооперації на тому полі.

Наша праця не була майже зовсім в рефераті зображена, бо сказано тільки, що Народна Торговля у Львові (без подання її національного характеру) виховує своїх практикантів протягом 4-ох років. На мою інтервенцію референт пояснив, що не дістав більше інформацій про нас, тож я дав короткий образ нашої праці на полі кооперативного виховання, а зокрема зобразив працю т-ва „Просвіта" (організаційно-люстраційну через удержування люстратора, крамниць Просвіти перед війною, видавничу через кооперативні видання і освітню через заснування і довголітнє ведення Торговельної Школи з обовязковою наукою кооперації ще у 1911 році, коли другим про це й не снилося), а вкінці кооперат. курси в Милованні і пр., Ревізійного Союзу Українських Кооператив (пропаганда при ревізіях, на зїздах, кооперативних святах, періодичні видання і брошури для пропаганди та навчання і т. п. усні і кореспонденційні курси), Рідної Школи, введення обовязкової науки кооперації в своїх школах), Народної Торговлі (школенням своїх співробітників, підмогами на пропаганду і організацію кооператив), Центросоюзу і Повітових

Союзів Кооператив через уладжування кооперативних курсів, люстраційних і організаційних поїздок, кооперативні свята, анкети, піддержування постійними субвенціями Торговельної Школи і т. п., а все це власними засобами, без ніякої посторонньої помочі. Також представив я наші пляни на найблищу будучність в напрямі дальшої розбудови Торговельної Школи у Львові в кооперативному напрямі. Учасники зборів з деяким зачудуванням слухали моїх слів та з аплявзом приняли заяву, що цю широку працю веде наша кооперація власними засобами, без ніякої сторонньої допомоги. Президія заявила, що приймає цю доповідь, як коментар до реферату, а референт обіцяв перед напечатанням своєї праці доповнити її інформаціями, мною доставленими. Требаби бажати, щоби наші установи, а зокрема Ревізійний Союз Українських Кооператив все брав пильну участь в таких анкетах, бо нераз, як ось в цьому випадку, ми можемо виказатися працею, а тим часом про нас нічого не знають. Наша діяльність, зокрема на полі виховання і пропаганди кооперації виглядає досить показно навіть супроти праці найбільш на тому полі заслужених народів, то варта з нею міжнародній кооперативнний світ час від часу ознакомлювати.

Д. Коренець.

З ІСТОРІЇ УКР. СУСП. ЕКОНОМІЧНО ДУМКИ.

Піонір української економічної науки Сергій Подолінський (1850—1891).

(Продовження).

Ми порівнюючи більше місця відвели зреферованій щойно*) роботі не тому, що вона уявляє з себе нині досить великий раритет і не тому, що вона є ширшою працею, лише тому, що беручи на увагу її дрібний шрифт, вона являється одною з найбільших праць автора. Ми мусіли одвести їй більше уваги, бо уважаємо її все таки видатною в обох частинах і в описово-критичній, написаній спільно з Драгомановим, і в конструктивно-позитивній, лише проредагованій Драгомановим. В обох частинах вона не є звичайною собі популярізацією, як можна було сподіватися від молодечого автора. Перша частина уявляє з себе науковий, виложений в дуже приступній формі, огляд історії і сучасного автору аграрного ладу, зосібна не проминувши ні одної з українських земель. Друга — це видатна творчість думки серед похмурої дійсности, широкий нарис контурів будови нового життя, будови, яка стрункістю, гармонійністю і красою може конкурувати з подібними концепціями таких, увійшовших в світову історію соціяльно-економичних доктрин („утопій“), авторів першої половини XIX в., як Овен, Фурє і ін. Підсумуємо ж істотніші риси виступаючого в цій праці соціяльного ідеалу.

Як і в „Паровій Машині“, майбутній лад має бути без жадного начальства, в тім числі і без судової влади, з додатком скасування всіх писаних законів і карно-правних покут; полишено одну

*) Гл. „Кооп. Респ.“ ч. 12. за 1931 р.

лише санкцію — виключення з громади. Як і там, разом з історичною державою мають бути усунені всі нетрудові суспільні верстви, землі і капітали одібрані — хоч не сказано прямо, але очевидячки — без відшкодування. На те місце ставиться співжиття по малих громадах; усі землі і усі капітали переходять „під обладування" тих професійних громад працівників, що ті землі обробляють чи на тих фабриках і т. п. закладах працюють, — „обладування", рівне для кожного їх члена. Вся людність без винятку включена в трудові громади і нема ніякого осібного (приватного) господарства; індивідуальними залишено тільки хати та садиби: в них „люде жиють осібно, як сами схочуть". Громади складаються з тих осіб, що в них народжуються, та з добровільно вступивших і добровільно принятих. Як і там, на нероздільних громадських землях і таких же промислових закладах має провадитися нероздільне громадське хазяйнування не універсального типу, а спеціялізоване по професіям: хліборобство, шевство, теслярство і т. д. Кожний має рівно працювати з усіма громадянами вкупі, всі люде робитимуть і чорну роботу; хто не схоче робити, того не держатимуть в громаді; — життя ж поза громадами неможливе. Як і там, виріб громад поділяється на три частини: одну на задоволення потреб її членів, одну про запас і одну, яко вільний лишок, для натурального „обміну" з іншими громадами. Кожна громада стоятиме сама по собі, матиме „свою волю", що на мові громадівця Драгоманова і також Подолінського означає автономію, буде самоупрвлінням, де роля виборного елєменту обмежується часом і спеціяльним завданням. Як і там, своїм членам все постачає громада в натурі, при чому тут гроші прямо виключені; вони уважаються причиною злочинів. Як і там, кожний братиме з виробів не відповідно до праці, а „скільки йому потрібно для своєї сімї". Що не виробляється в одній громаді, те одержується від інших, відмінного фаху громад, з її вільних лишків в натурі; зі свого боку кожна громада свої вільні лишки, в натурі ставить до послуг інших. Далі йде розвій концепції в дусі „Парової Машини", виходячи однак поза неї. На цілій Україні (евентуально у цілому світі) провадитиметься статистика продукції громад і потреб людности і само собою, на основі добровільних погоджень про розподіл праці на Україні, стане продукуватися саме те, що потрібно і у відповідній кількости. Для провадження (без начальства) робіт, що торкаються інтересів не однієї, а кількох чи навіть дуже багатьох громад, як от залізниця, університет і т. п., повстають союзи тих громад певного району чи округи, на які т. ч. буде поділена Україна; управлялися б вони, на засаді прямого народоправства, збором в призначений час всіх працюючих в одне місце для вирішення справи і вибору виконавців конкретного завдання. Евентуально вестиметься обрахунок продукції і потреб цілого світа і одна земля пособлятиме другій. За всіх обставин не має бути жадного примусу, все робитиметься на основах добровільних змов та умов. Суспільно-господарським мотивом діяльности і праці видвигнуто не господарський егоїзм — йому в майбутнім суспільстві не лишалося б місця — а „сором" перед іншими (у других авторів — почуття солідарности, відданість загальним інтересам і т. д.). За такого соціяльно-економічного ладу не буде причин для сварок, заздрощів, гордування другим, ворожнечі, брехні, деморалізації, злочинів. Натомісць запанують рівність, любов та дружба, лад, братерство, один другому стануть

товаришами-побратимами; люде будуть здорові, добрі; життя радісне. Почавшись в одній землі — (про державу і в цій праці, як і в „Паровій Машині", замовчується) — такий лад має росповсюднитись на цілий світ.

От коротке резюме істотних моментів даної праці, де позитивний ідеал автора значно ширше розвинутий, ніж в його попередніх працях. Повстає питання яке місце такий світогляд має зайняти серед ріжноманітних форм соціялізму в широкому розумінні цього слова?

Перед нами ті риси світогляду, що й в „Паровій Машині", місце для яких ми знайшли серед концепцій синдикального соціялізму чи кооператизму. Але ми одержали і значне до них доповнення: автор показав нам суть обєднань поодиноких громад в спілки, в господарські асоціяції другого і дальших ступнів. Тепер ми не скажемо, що цілий світогляд П-го виступає, як синдикалізм, хоч в низовій його клітині риси синдикалізму наявні й можна сказати чисті. Не скажемо тепер, що це є концепція чистого синдикалізму, бо вищі синдикальні обєднання повстають так само, як і нищі, по лінії професійній, тоб то обєднуються всі і самі лише хлібороби цілої країни, так, як цукроварські робітники, залізничники, гірники і т. д. Земля належалаби всім хліборобам країни, цукроварні всім цукроварам країни, залізниці всім залізничникам і т. д,; так само і з виробами. В концепції Подолінського вищі обєднання проєктуються не після професійної ознаки, а на основі солідарности всіх ріжнородніх інтересів, той тип обєднань універсального характеру, які здебільшого уживає кооперація; напр. повітовий союз кооператив обєднує кооперативи всіх типів, теж губерніяльний так само всеукраїнський. Цей тип вищих обєднань вільний є від закиду, що належність засобів виробництва тільки групам людей поодиноких галузей праці, розвиваючи професійний егоїзм, розбиває єдність працюючих кляс, — закид, з яким зустрівається синдикальний соціялізм і його варіят — гільдейський соціялізм. Натомісць на наш погляд концепції П-го мають дещо спільного з ідеалом кооперативного соціялізму, що правда з утопійним підходом.*)

Щож до впливів на цю концепцію, то скажемо зпочатку, чийого впливу не помічається. Насамперед то будуть Маркс-Енгельс, яким були чужі і анархізм і малювання картин майбутнього ладу. Непомітно також і впливу російського старого народництва. Два місця моглиб дати до того привід. Одне, коли автор на ст. 116 каже, що „великоруський порядок (селянського землеволодіння) для людей бідних кращий від нашого". Але тут тільки порівнання общинно-передільної форми землеволодіння, яка траплялася подекуди й у нас в общинних губерніях, з общинно-непередільними (подвірною та індивідуальною) формами, — порівнання з огляду на інтереси біднішого селянства, не більше. Тоді як в старому народницькому соціялізмі община ідеалізована і покладена в основу соціялістич. будівництва на національних основах. Друге, коли автор на ст. 62 каже: „Для мужиків од заводів більше лиха, ніж добра"... І тут сказано лише, що капіталістичне підприємство, в даному разі цукроварня, в існуючих умовах є засобом визиску селянства і — не більше. Це не те, що у народників-соціялістів 80—90-х років, які негативно ставилися до проникання капіталізму

*) Погоджуючись з шан. автором, ми вважаємо, що засадничим моментом, що відріжняє концепцію Под-го від кооперативної є, необхідна примусовість членства в територіяльних громадах. — Ред. К. Р.

в натуральну Росію, сподіваючись, що за поміччю общини та артілі Росія прийде до соціялізму своїм особливим шляхом, минаючи капіталістичну форму розвитку. Якщоб Подолінський наслідував тогочасний російський народницький соціялізм, він розвинув-би іншу аргументацію; в нього булаб специфічна в певних місцях фразеольогія. Ми уважали необхідним вказати на відсутність впливу російського народницького соціялізму саме в праці з аграрної области — бо саме тут він міг-би найскорше виявитись. — Зрештою, про можливий вплив Драгоманова: книжка вийшла під його редакцією і з деякою його участю (в описовій частині), вийшла в серії популярних видань „Громади". Одначе Др-в життя в громадах не уважав неминучим, як то бачимо у П-ого, подруге, в економіці він все тримався засади права на продукт праці, а не засади — кожному по потребам, як в данім разі бачимо у П-ого. Отже в істотніших точках Драгоманів, розходячись в поглядах, не зкорегував Подолінського, котрий і в цій праці задержав свої позіції з віденської „Парової Машини". З цього можна вивести, що про вплив Драгоманова на засадничі риси світогляду Подолінського, слід говорити дуже обережно. Не дармо Драгоманів, відкидаючи закид родичів Подолінського, зазначив, що вони перебільшують його вплив на Подолінського, а остаточний осуд в тій справі залишив майбутнім історикам. Сказавши, про які впливи в даній праці не доводиться говорити, можемо признати наслідування, але не рабське Подолінським утопістів і анархістичної школи. Наслідування утопістів, або як їх іноді зовуть, соціялістів-асоціяціоністів, можна вбачати у покладенні в основу нової будови асоціяцій — (територіяльних) громад, наслідування ж анархістичних вчень в отвертій ігнорації ним держави, в „безначальстві", у відкиненні постійного суду, писаних законів, карно-правних санкцій, примусу і будування співжиття на основах добровільних умов. Що анархістичні риси були істотними в світогляді Подолінського, на те між іншим, посередньо, вказують і спогади Едварда Бернштайна, відомого німецького соціяліста-ревізіоніста.

Він одвідав у Женеві Драгоманова і застав у нього й Под-го. „Стрункий Подолінський — пише Бернштайн — поводився надзвичайно спокійно і в його голосі була наче якась мелянхолія, начеб він передчував свою скору смерть". Розмова оберталася більш навколо загальних соціялістичних проблєм, зокрема коло питання анархізму. „У цюріхському „Соціяльдемократ-і" я висловив був погляд — каже Берштайн, — що анархія цілою своєю суттю противиться соціялістичній думці". Ми знаємо нині — скажемо від себе — як небезпечно на одну дошку ставити соціялізм, комунізм і анархізм; знаємо, що це ріжні концепції, що напр. централістичний соціялізм, заступниками якого були і є марксісти, а значить і Берштайн, і анархізм — речі в істотних точках просто протилежні; знаємо, що анархіст Прудон різко протиставляв себе централістичним ідеям соціялізму і комунізму, коли напр. кидав такі вирази: ...„соціялізм нічим не був, нічим не є і нічим не буде"..., або „гетьте від мене, комуністи, ваш вид мені смердить"... Знаємо, що здебільшого в той час про соціялізм говорили, змішуючи всі три течії; та й до наших днів, як пережиток тих часів, ще не вийшло з ужитку поняття „соціялізму в широкому розумінні слова", тоб-то обіймаюче соціялізм у вищому розумііні, комунізм і анархізм. Одначе настала вже крайня пора розріжняти три поняття котрі ідеольогічно і в практиці зістали відсепарован-

одно од другого, та виступають самостійно. Думку цю я проводив постійно в своїх викладах курсу: „Соціялізм, комунізм, анархізм“.[5]) Як репрезентантові марксівського централістичного соціялізму, Бернштейну, мусіла раніш, ніж заступникам децентралістичних варіяцій соціялізму, кинутися у вічі необхідність того розріжнення і де в чім противенства, як напр. в зіставленні анархізму з централістичним комунізмом і таким же соціялізмом; одначе не слід приймати його твердження, ніби анархізм не бажає осягнення подібних соціяльно-економичних цілей, які заложені в соціялізмові і комунізмові: він також йде до усунення капіталізму і до нового щасливішого суспільного устрою, тільки своїми власними шляхами. На жаль, не знаємо детайлів дискусії, яка відбулася між гостем і Драгомановим та Подолінським. Ці детайлі може відповіли б нам між іншим і на цікаве питання, чи вони вже тоді розріжняли виразно згадані три концепції, що обєднувались під назвою соціялізму в широкому розумінні слова. Знаємо одначе, що Бернштайнові не вдалося переконати своїх співбесідників у слушности його дуже категоричного погляду. „Як перше у цюріхському „Соціяльдемократ'і“ — розповідає Бернштайн — так і тоді, я звернув увагу на те, що при переміні держав на малі одиниці з самостійною господаркою на дуже великі перепони між іншим натрапляла б так необхідна раціональна господарка і регуляція рік, через ріжниці інтересів громад, жиючих над устям ріки, над її середущим бігом і над джерелами. Тут вмішався до розмови Подолінський. Він сказав, що небезпека не так велика, як я (Бернштайн — О. М.) думаю, бож звичайно вздовж цілого бігу ріки народи творили політичні цілости. Я відповів, що це не видається мені настільки доведеним, щоб можна було на тім опирати теорії. Все таки це здивувало мене, каже Бернштайн, що Подолінський так безпосередньо попав на той закид. Він мусів глибше роздумувати над цими питаннями, ніж інші, між ними також і я...[6])“ Те, що саме Подолінський заперечив небезпеці раціонального господарювання за анархичної системи і не згодився, щоб анархізм ,,цілою суттю“ противний був соціялізмові, це, я гадаю, свідчить, що анархізм для нього не був чужим. Бернштайн з погляду централістичного соціялізму, толєруючого державу і передбачаючого єрархію влади та суд, публичне законодавство, санкцію і примус, мав рацію, протиставляючи його анархізмові, котрий все те відкидає. Натомісць Подолінський зі свого боку мав слушність відмовляти тому противенству, бо він заступав децентралізаційну концепцію, досить зближену до анархізму.

О. Мицюк.

---

[5]) Читаного мною сім літ під ряд в Українській Господадській Академії в Подєбрадах і на Українськім Університеті в Празі.

[6]) Навожу уступи спогадів Бернштайна за пекладом його рукопису, вміщеним в публікації М. Грушевського — „З починків...“ ст. 160.

„Щоб прискорити кінець кризи, треба усунути перешкоди, побудовані на шляху товарового обміну. То значить, треба попирати споживання, знизити ціни продажі та скінчити з надмірним протекціонізмом“.

проф. К. Ріст.

З ЖИТТЯ УКР. КООПЕРАЦІЇ.

Дещо про кооперативі праці і про кооперативу інженерських робіт — „К. І. Р“.

В жовтневому числі „Кооперативної Республики“ за 1931 рік була поміщена згадка про нову*) кооперативу, а саме про Кооперативу Інженерських Робіт, К. І. Р., кооперативу праці у Львові.

Сьогодня подамо деякі блищі дані про внутрішню будову цієї кооперативи та про її завдання у відношенню до своїх членів. Кооператива яко така є у нас новою формою кооперативної співпраці членів і з того згляду заслуговує на ширше обговорення.

Передовсім К. І. Р. є кооперативою праці, цебто такою кооперативою, яка ставить своїм завданням добути працю для своїх членів. Вона через зорганізування спільного підприємства спирається про повне забезпечення своїх членів. В противенстві до неї інші кооперативи, скажім споживчі, кредитові чи молочарські, стараються через спільну працю тільки про піднесення добробуту своїх членів, а не про здобуття для них заняття, яке далоби їм повне удержання. Тимто і кооператива праці мусить бути внутрішньо о много сильніше звязана і її члени краще себе знати та взаїмно собі довіряти.

Коли розглянутися за приміром таких кооператив праці в інших краях, то знайдемо їх головно в Італії. Є це здебільша кооперативи праці, що гуртують ремісників чи робітників. Вони, як підприємство, перебирають на себе від працедавця певну роботу і переводять єї виключно силами своїх членів. В цей спосіб дають водночас своїм членам заробіток і то здебільша вищий, як на ринкові праці, та зберігають певний в'дсоток вирученних від працедавця грошей на запасні фонди цілого підприємства. Працедавці, якими здебільша є державні чи комунальні установи, радо віддають цим кооперативам праці виконування ріжних робіт, бо вони виконують повірену роботу дбало, докладно і скоро. Кожний робітник чує на собі відповідальність не тільки за себе, але і за цілий гурт, тому старається виконати повірену йому роботу як найкраще.

Поза кооперативами фізичної праці існують теж і кооперативи умової праці. Як примір наведемо шкільну кооперативу праці. Певна скількість учителів, які себе добре знають і які спільно виробили собі певний плян навчання, відчиняють школу. Навчаючи в ній молодь, добувають для себе удержання, а для молоді подають духову поживу одною доцільною і добре передуманою системою.

Що до справи фінансування таких кооператив, то робітничі кооперативи праці в Італії користуються доволі великими державними кредитами, які одержують, коли викажуться, що почали якусь роботу. Кооператива зуживає ці кредити на виплату тижневого заробітку своїм членам та почасти на закупно потрібного інвентаря, машин, тощо. Відтак по викінченню роботи сплачує затягнені кредити з вирученних за роботу від працедавця сум. Уділи членів в цих кооперативах є з засади малі, а це тому, щоби і найбідніший мав змогу всту-

*) Через помилку сказано в цій замітці про „нову виборну“ — має бути „нову виробничу кооперативу“. Просимо це місце справити. — Ред.

пити в члени. При приниманню даного члена головну вагу кладуть на його солідність та здібність працювати у кооперативному гурті.

При інших кооперативах праці уділи є вже о много більші, — звичайно такі, що дають змогу пустити підприємство в рух. Евентуальну решту потрібного капіталу добувається дорогою принимання вкладів до обороту чи дорогою видання облігацій.

Членство в кооперативах праці є в засаді необмежене, але Надзірна Рада має право припинити на якийсь час принимання членів, коли в кооперативі нема праці для більшого числа членів. Позатим кожний член може бути прийнятий щойно після перепрацювання в кооперативі або з рамени кооперативи на протязі певного пробного часу. Підчас цього пробного часу будучий член пізнає умови праці в кооперативі, а зокрема його пізнають добре інші члени та рішають, чи він здібний до спільної, гуртової праці, чи ні.

Сама суть кооперативи праці вже диктує, що членами можуть бути лишень люде одного фаху чи радше люде з цим самим способом заробкування. На таких менш-більш основах побудовано і згадану Кооперативу Інженерських Робіт, К. І. Р. — В кооперативі гуртуються тільки інженіри, зглядно ці, які працюють в одній з ділянок технічного знання. Кожний член підписує крім звичайної членської заяви ще деклярацію, що згідний працювати в кооперативі або з рамени кооперативи. Членів приймає Управа. Кандидат може бути принятий в члени по пробнім перепрацьованню в кооперативі через один рік. У поодиноких випадках може Надзірна Рада на внесення Управи цей пробний час скоротити або цілком знести.

Дальше, на підставі рішення Надзірної Ради, Управа може часово застановити принимання кандидатів на нових членів, наколи стан кооперативи й услівя праці недозволялиб затруднювати більше осіб, як їх є занятих у кооперативі.

Уділ у кооперативі виносить зл. 450.— а вписове зл. 50.—

Метою кооперативи є уможливити своїм членам виконування їх фахового заняття в кооперативному згуртуванню через ведення спільного підприємства. Дальше кооператива має на цілі підносити фахове знання своїх членів, заспокоювати їхні культурні потреби, пропагувати кооперутивну працю в суспільстсві і вести всесторонню акцію взаїнної помочі між членами та їх родинами.

Наразі кооператива змагає до творення варстатів праці для своїх членів в троякий спосіб.

Передовсім створила будівельний та машиновий відділ. Доручені роботи у цих відділах виконує у власному заряді. Зароблені гроші йдуть в цілости на адміністрацію підприємства.

Дальше кооператива посередничить тільки в добуванню праці цебто перебирає певні роботи (пр. мірничі роботи, більші архітектурн, праці) і віддає їх до випровадженння поодиноким членам — спеціялістам на їх ризико і відвічальність, побираючи за це певний відсоток титулом провізії.

Позатим кооператива стремить до організування окремих кооперативних підприємств з зарезервуванням для себе певної контролі і части зисків, де також працювалиб члени кооперативи.

В цей спосіб кооператива приноровлюється до наших своєрідних обставин. Провадить у власному заряді ці роботи, які у нас дотепер,

як підрядні, виконувано кустарним, ремісничим способом, без досконалення і примінювання щораз нових уліпшень і подешевлень.

Кооператива, маючи у своїм складі членів, які самостійно працюють, — помагає їм у підшукуванню роботи.

Вкінці, находячи богато ділянок промислу, в яких можнаби розвинути успішну діяльність, збирає інформації, переводить калькуляції, змагає до роздобуття потрібного капіталу та пущенння в рух даного підприємства.

Про це, як кооператива намічені завдання виконує чи як їх виконає, сьогодня ще передчасно говорити.

А. Мілянич.

З КООПЕРАТИВНОГО СВІТА.

Товарові склади французької споживчої кооперації в Альфорвілі (Entrepôts d'Alfortville)

В місточку Альфорвіль біля Парижу побудовані великі кооперативні товарові склади. Святочне їх відкриття в присутности зїзду французьких кооператорів і відпоручників чужинних кооперацій відбулося в травні ц. р. Робота почалася там кілька місяців раніше.

Магазини, устроєні по останнім вимогам техніки, є, так сказатиби, гордістю французької кооперації. За час мойого трьохмісячного побуту в Альфорвіль та за ласкавими вказівками директорів п. Броссіє (Brossier), п. Дартуа (Dartoi), управителя споживчого магазину і п. Шарлят (Charlatte), начальника бюр, мав я змогу точно приглянутися праці цих складів. Нехай мені вільно буде в кількох словах дати короткий нарис діяльности і організації цих магазинів.

Положення і вигляд складів.

Склади збудовані 200 метрів від товарового двірця (мезон Альфор), з яким прямо вони получені шинами, та на 100 метрів від Секвани, себто від водної дороги. Їхня поверхня занимає простір 38.411 кв. м., себто біля 4 гектарів.

Відмічається чотири головні будівлі. При вході павільон (гардієна) у виді вежі, а напроти Вас, коли переступаєте головну браму, бачите будинок бюр. Це великий ошклений одноповерховий дім. У нім кромі бюрових саль поміщені теж лазнички (душі) для урядовців і робітників, якими мають вони право безплатно користуватись. На першому поверсі великий рефектуар (їдальня), сальон, та соняшні тераси. Праве крило будівлі занимають електричні трансформатори, якими освітлюються склади.

Цвітний газон у вигляді великої еліпси по середині подвіря. Ліворуч споживчий магазин, праворуч магазин плинних товарів, в першій мірі вина. Усі ці три великі будинки, як рівнож цілий ряд менших, як гаражі і т. п., відмежовує з зовні довгий на 1,100 м. мур. Головний вхід, як сказано, — біля вежі гардієна (сторожа), на якій вирита напись „Уніон де кооператер“.

Споживчий магазин.

Довгий на 135 метрів, а широкий на 52, о поверхні 7,100 кв. м. На першому поверсі галя на збіжа та сухі ярини простора на 2,100 кв. м. Довкруги обведений магазин ганком (без поруч), на котрий навантажуються товари, які тут виладовуються чи пак відїздять. При вході до нього гардероби для персоналу, контрольний годинник, далі бюра шефа, його заступників і секретаріяту. Побіч, в окремих галях палярня кави (біля 4.500 кг. денно) та її опаковання. В головних рисах цей магазин поділений на чотири великі части: приїздова галя, головний склад товарів, відїздова галя та, як ми вже згадували, на першому поверсі склади збіжа і сухих ярин. Відїздова і приїздова галі уміщені напроти себе на двох кінцях магазину; можуть одночасно принимати 18 тягарових автомобілів.

Магазин плинних товарів.

Оскільки споживчий магазин можемо назвати тільки торговельним посередником, то магазин плинних товарів являється свого рода фабрикою. Перше місце занимає тут, розуміється (цеж у Франції!) вино, далі олива і оцет. Для пояснення подамо, що винні пивниці (в мурах), які поміщені в двох поверхах під землю і в трьох понад землею, містять 33.440 гектолітрів вина, одначе в найблищій будучности мають бути поширені на 80.000 гектолітрів. Машинові уладження підготовляють приладження вина (сполуку, фільтр і т.п.), як рівнож приготовлення висилки від машинового миття фляшок аж до його коркування, приліплення етикет та механічного підїзду на рухомих роликах до тягарових автомобілів. — В кооперативній торгівлі у Франції вино займає одно із перших місць.

Система укладу товарів.

Це без сумніву найбільш характеристичне уладження французької кооперації. Воно тісно лучиться з книговодством, яке є, так сказатиб, не тільки провіркою кооперативної торговлі, але заразом покащиком укладу товарів в магазині. Коли у вас в руках кооперативний цінник, чи так звана „карта замовлень“ (про яку скажемо опісля), Ви зараз можете піти в магазин, ідучи з відділу до відділу, та без ніякої страти часу знайдете товар за товаром.

Бюрова праця.

Коли ми згадуємо тут про бюрову працю, то тільки, щоби підкреслити систему устрою праці французької споживчої кооперації.

„Карта замовлень“ приходить до бюра складів почтою від кооперативних склепів. Це готовий список товарів, з р о б л е н и й з г і д н о з ї х у м і щ е н н я м в м а г а з и н а х. Кожний товар, ба навіть рід чи опаковання має своє число, н.пр. 11.004 означає каву ч. 4, яка опакована в пачках 250 гр. Початкове число 1 означає, що цей товар належить до першого району. 11.008 означає цей сам рід кави тільки в пачках 125 гр. Для яснішого образу подамо вигляд карти замовлень. Цей сам примір:

11 кава

004 № 4 . . . 250 гр., ціна (вільне місце), скількість
008 № 4 . . . 125 гр., ціна (вільне місце), скількість

12 цикорія

012		500 гр., ціна (вільне місце), скількість
014		250 гр., ціна (вільне місце), скількість

Ціна одиниці продажі вже надрукована (централя означує ціни для всіх кооперативнах склепів), вільна побіч неї рубрика для уміщення езентуальної зміни ціни. Управитель кооперативного склепу вписує тільки в карту замовлень потрібну йому скількість товару.

Кожний кооперативний склеп одержує товари раз на тиждень в точно означений день.

Книговодство ведеться згідно з укладом товарів в складах у всіх кооперативних бюрах без огляду на їхній степень. У практиці дає це дуже корисні наслідки. В складах звільняє воно робітників від непотрібної страти часу при збірці товарів до висилки (робітник з копією замовлення, виготовленою в бюрі, посуває візок складаючи на нього жаданий товар). При веденню торговельних книг ця система скорочує час праці. Урядовець вписує, чи провірює книги перекидуючи автоматично картки.

Замітно, що всі рахунки ведуться при помочи машин так званих комптометрів.

Робота бюра і магазину це один непрорваний ланцюг: одержання бюром карти замовлень, її провірка, випис товарів, вимагаючих довшого приготовлення, щоби повідомити негайно дотичний відділ в магазині пр. палення кави; карта замовлення переходить в руки машиністок, які перебивають копію замовлених товарів; провірка зробленої копії; відсилка копії до магазину в ціли збірки товарів, як рівнож зазначення вартости опаковання і т.п.; зворот копії до бюр і виготовлення фактури; провірка при помочи фактур призначених для кооперативного склепу товарів, які заладовуються на тягаровий автомобіль.

Магазини в Альфорвіль обслуговують кооперативні склепи Парижа і його околиць. Оначе його округ праці щораз більше поширюється. Вже сьогодні магазини в Альфорвіль стали центральними складами французької споживчої кооперації мимо численних провінціональних кооперативних складів.

Юрій Студинський.

Проти міжнародного картелю здвигнено міжнародню кооперативну фабрику. Це новий успіх кооперації далекосягаючого значіння. Є ним міжнародня кооп. фабрика електричних лямп, що перед кількома місяцями пущена була в рух у Стокгольмі. Будови фабрики займають терен 43.000 кв. метрів на одному з передмість шведської столиці. Вона представляє собою, не лишень під технічним оглядом великий успіх, осягнений технічним бюром шведської кооперативної централі, котра виготовила плян будов; але, що більше, є покащиком і реальним вислідом безперервної боротьби кооперації північних країн з картелями, направленої до увільнення споживача від їх монопольної всевлади на краєвих ринках. Цей факт знаменний є ще й в тому відношенні, що цеж є перша міжнародня кооперативна фабрика.

Головна роля і заслуги в цьому ділі належать шведській кооперації, знаній (і нашим читачам) з витревалої і успішно переведеної боротьби з деякими картелями насамперед у себе вдома. Шведська кооп. Унія, як відомо, побудувала в тій ціли ряд власних фабрик, починаючи від фабрики маргарини, млинів і кінчаючи фабрикою обуви та гумових виробів. Маючи т. ч. вже досвід

на цьому полі, вона, на спілку з центарлями сусідніх держав, приступила до будови фабрики електричних лямп зі спеціяльним наміром звести конкуренційний бій з міжнароднім електричним картелем „Фебус“ (Phoebus). Цей картель гуртує в багатьох краях більшість фабрик, котрих вироби м. ін. не відзначаються високою якістю. Тільки завдячуючи своєму монопольно-неподільному пануванню на ринках збуту, міг цей картель продавати свої вироби (головно електр. лямпки) в Швеції і Фінляндії на 38%, в Норвегії на 46% і в Англії на 100% дороще, ніж приміром в Німеччині.

Ця довільна і нічим не погамована політика цін властиво і породила ідею незалежної від картелю фбрики самих споживачів. Ця ідея визрівала протягом довшого часу, а її здійснення було в Швеції старано приготовлювано, які всі попередні підприємства шведського кооп. союзу.

Основання фаб. попереджене було студіями, переведеними над складом, структурою і діяльністю картелю „Фебус“. У висліді цих студій, супроводжуваних рівночасними, дуже пильньми дослідами над ринком, було сконстантовано, що сам шведський ринок, котрий абсорбує річно 8—10 міліонів елетр. лямпок, дозволявби вже, як перший етап, вибудування фабрики з продукцією 2 міліонів лямп річно. Обраховано було, що одна лямпа в гуртовій продажі коштувалаб 0·75 корон, тоді як картелева ціна одної лямпки виносила 1·35 кор. — До цього приготовлювана була систематично і витривало публичність через кооп. пресу, відчити, брошури, в котрих вияснювалися інтереси і вигоди, які одержуватимуть споживачі від такої фабрики. Нарешті 15 лютого 1931 року, коли були оголошені ціни електр. лямпки „Люма“ („Luma“; так називається і фабрика), виявилося, що калькуляція вповні оправдалася і що лямпа може бути по тій ціні продавана. Тільки в одному попередні розрахунки не оправдалися фактами, а семе в тому, що проєктована денна продукція (8.000 лямпок) виявилася недостаточною і тепер вже заходить потреба її що раз збільшувати. Це одначе виходить тільки на користь підприємству. Число 12 „Konsumentbladet“ за вересень б. р., (ілюстр. орган шведської кооп. Унії) з ентузіязмом описує успіхи фабрики, вказуючи між іншим на факт, що картель примушений був спочатку знизити ціну свого товару з 1·35 кор. на 0·95 кор., а потім до 0·85 кор. Ціла знижка картелевої ціни виносить 0·50 кор. за одну лямпку, ц. то 37%. На цій знижці населення шведської держави зекономило загалом 5 міліонів корон річно — отже квоту, що є малощо нища від коштів будови кооп. фабрики.

Як сказано, ціле нове підприємство є власністю не лише шведської кооперації, хоч осідком його є Швеція і хоч зродилося воно з ініціятиви відважно-підприємчивих шведів а шведська централя спож. кооперації (Унія) вклала в нього найбільшу частину капіталу. Воне є власністю міжнародного кооп. товариства, що уконстатувалася 28. травня 1931 р. під назвою: *Кооп. союз Люма“ (або скорочено: „Люма“ („Luma“) До цего товариства крім шведської Унії входять ще: Союз данської споживч. кооперації, Союз норвежської спож. кооперації і дві фінляндські гуртівні. Вступ до товариства є відкритий для кооп. централь всіх країн. Президентом адміністрац. ради котра складається з 5 члеїв, представників учасних організацій кооп. союза „Luna“, є Йогансон, представник шведс. кооп. Союзу (Унії).

Фабрика „Люма“ обслуговує не лише організованих споживачів учасних в підприємстві країн, але також і не членів цих країн, а то з огляду на те, що завданням фабрики „Luma“, є зведення боротьби з міжнароднім картелем „Phoebus“. Такою була й льогіка обставин, що змусила кооперацію до відступлення в цьому випадкові від кооперативної засади; продавання лише членам.*Шведська кооп. унія, збільшивши продукцію лямпок, продає їх всім інтересованим краєвим кооп. організаціям, отже і не членам „Кооп. Союзу Люма“, але в дуже обмежених рямцях, через те, що цього рода трансакції не можуть уважатися за ту базу, на котрій треба розбудовувати міжнародні кооперативні відносини. Цього рода трансакції треба розглядати, як тимчасові, як переходову форму навязання торговельних взаємин, котрі нічим не ріжняться від звичайних комерційних взаємовідносин, коли клієнти не беруть жадної участи в підприємстві, не поносять ризика і відповідальности за його ведення та не користають з його доходів. Такого погляду є провід і блищі керівники (дирекція) кооп. фабрики „Люма“, що був ще в 1925 році висловлений устами A. Hedberg'a, одного з теперішніх керівників цього підприємства.

Незважаючи на форму до певної міри комерційного товариства „Люма“ одначе з боку структурального є правдивою кооперативою міжнародного характеру, групуючи кооп. союзи чотирох країн. Підприємство є власністю тих, що з нього в першу чергу і найбільше користають, задовольняючи свої заг. потреби, ц. то споживачів, які й вклали у підприємство капітали. І провадиться

воно в дусі інтересів споживачів. Надвишка розділюється між учасними товариствами в формі зворотів, пропорційно до вкладених капіталів. В самій організації, що провадить фабрику, члени мають рівні обовязки і права.

Повстання цього міжнародного товариства улегчене було тим, що саме в інтересованих країнах кооперативний рух досяг дуже високого рівня свого розвитку, та тому, що організації, які до повстання фабрики „Люма" причинилися, вже перед тим були обєднані в міжнародній т. зв. скандинавській гуртівні.

Отже „Люма" є реалізацією і живою ілюстрацією ідеї, яка ще перед кількома роками видавалася новою і вельми інтересуючою, але рівнож і далекою від практичного здійснення. Це був відважний чин, котрий одначе тільки й міг зродитися серед обставин, які до того просто примушували. Маємо на увазі шалений поступ картелізації майже цілого промислу. Супроти цієї тенденції, котра виходить тільки на шкоду споживачеві, мусів він станути до самооборони, а то в країнах, де кооп. свідомість населення стоїть високо.

Міжнародня кооперативна виставка відбудеться в 1931 році в Льондоні з нагоди чергового Міжнародного Кооп. Зїзду. Як повідомляє бюлетень англійської Кооперативної Унії вже пороблені перші підготовчі кроки і виставка буде уміщена в найбільшій льондонській салі. Головним її завданням буде дати перегляд та інформаційний образ сили і зрілости кооперативного руху у всіх країнах світу.

Спадок фунта і анґлійська кооперація. Англійські кооп. круги занепокоєні обставиною, що спадок фунта впливає на підвищення цін імпортованих до Англії товарів. Знижка курсу фунта штерлінгів зменшує отже на ділі закупочну силу англійського споживача (при знижці курсу на 25% це означає зменшення закупочної сили на 50 міліонів фунтів).

Відсоток кооператорів в Анґлії до загального числа населення Населення В. Британії, обчислене при загальній конскрипці у квітні 1931 р. виносило 49.161.437 осіб. Членів кооператив було в 1930 р. 6.402.966, отже 13% всього населення; колиж числити по 4 особи на родину, то приблизно 52% всього населення стояло у звязку з кооперативами. Коли порівняти цей стан зі станом з перед 30 літ, то показується, що відсоток кооператорів на островах В. Британії за цей час потроївся! В 1901 р. один кооператор припадав на 20 душ населення, сьогодня маємо одного на 7 душ.

Заграничні обороти кооп. централь в Польщі. Польський Гол. Статист. Уряд оголосив дані що до заграничної торгівлі кооп. централь в 1930 р. Довіз обіймає: кольоняльні т., селедці, їдомі товщі, штучні погної, хліборобські знаряди та інші, на суму зол. 77.831.000. Кооперативний експорт у відношенні до загального експорту з Польщі не є великий, але постійно зростає. В 1928 р. виносив 1·4% заг. експорту, а 1930 р. — 3·1%. Найповажніша позиція експорту це масло, якого 63·5% вивезено з Польщі через кооперативні організації. 1930 р. вказує загальне зменшення вивозу масла о 33 відс., але кооп. вивіз зменшився лише на 4 відс. В загальнім експорті збіжа на кооп. організації припадало 45·2 відс Масла вивезено найбільше до Німеччини — 35%, відтак до Англії — 29%. Збіжа — до Німеччини, Англії, Данії.

ГОСПОДАРСЬКА ХРОНІКА.

Картелі і кріза. Одною з маркантних рис сучасної господарської крізи є розбіжність між цінами продуктів сільського господарства і цінами промислових особливо скартелізованих виробів, або сильне розіпяття т. зв. госп. ножиць, на котрі ми звернули увагу наших читачів в грудневому числі „Кооперативної Республики" за минулий рік (гл. ч. 12 ст. 462, зам. „Цікаві цифри"). Ці ножиці є одначе не тільки ознакою крізи, але також одною з основних перешкод для виходу з неї і привернення світового і національних господарств до нормального стану. Картелізація в промислі з метою вишрубовування і утримування високих цін реклямувалася зпочатку як сасіб самооборони перед катастрофальн. упадком цін, згодом із засобу поборення крізи

перемінилася в найдошкульніший її бич, котрий найболючіше бє по господарському життю народів. Роля цього бича не менша від митних барєрів між державами. А найсильніше він дає себе відчути у внутрішніх господарських відносинах. — Наслідком цього є з м е н ш е н н я з б у т у і к о н с у м ц і ї з к а р т е л і з о в а н и х і з м о н о п о л і з о в а н и х в и р о б і в і то як в краю, так і на закордонних ринках. Штучне відгороджування себе митами не приводить і не приведе до збільшення збуту і консумції домашніх виробів поки ціни на них будуть утримувані на недосяжному рівні при занадто зменшеній консумційній здібности місцевої людности. Один тут вихід з зачарованого кола — знищення митних кордонів і вільний ринок для обороту всіх дібр.

На злочинно руїницьку і егоїстичну ролю картельних змовників вже давно звернула увагу незалежна преса, а передовсім кооперативна. Здається, що вже недалекий той час, коли та свідомість проникне з одного боку в маси, а з другого і до голов тих, що кермують госп. політикою тої чи іншої держави. Тоді конечність рішучих зарядчих засобів стане перед ними подібно, як прийшло до того недавно в Німеччині, де Брінінг приневолений був вдарити обухом по картелях і наказати їм зниження цін. Це був важливий крок, який однак вимагає рішучости для безоглядного переведення цього справедливого наказу хвилі в життя.

Згадана обнижка цін в Німеччині відноситься до синдикатових і картелевих цін, які мусять бути знижені до 1. січня 1932 р. принаймні на 10 відсотків в порівнанні до цін з 30.VI. 1931 р. Ціни вугля і потасової соли вже знижені на 10 відсотків.

Заборонено також картелям визначати продажні ціни для купців в краєвім обороті. Знесено й кари, які досі накладалися на купців за побирання нищих цін. Невільно обмежувати детайлістів в забезпечуванні себе паливом, якщо вони набувають це паливо з краєвих джерел. В звязку зі знижкою цін вугля проєктується також знижка оплат за газ, електрику, трамваєві білети і т. п.

Утворено уряд комісара для справ цін для „охорони людности перед звишкою цін дуже важливих для щоденного споживання предметів і услуг".

До цього треба додати, що тимже декретом президента знижено відсотки від гіпот. довгів та ріжних публичних і приватних облігацій і заставних листів. Рівнож переведеться ще цілий ряд інших знижок.

Невдоволення з картелів. Цінова політика картелів починає також в Польщі будити неспокій та невдоволення, не кажучи вже про консументів, навіть серед промисловців самих скартелізованих підприємств. Недавно появилися в пресі чутки про те, що ряд горішньошлеських копалень виломився з під конвенційних умов польської вугляної конвенції та що в звязку з цим ціни вугля мають бути знижені. Чутки ці були, правда, заперечені, але факт невдоволення, розятруючого конвенцію внутрі, не дасться заперечити. До розлому в конвенції або до знижки цін мусить одначе прийти скорше чи пізніше хочби в звязку зі зменшуючимися виглядами і можливостями експорту вугля за кордон та з корченням купної спроможности населення. Льогіка життя сувора і послідовна. Це саме мусить статися і в інших скартелізованих ділянках промислу, як що взагалі в Польщі не має прийти до заг. хаосу в господарському житті.

Обмеження контингенту вугля для Франції. Найбільш заприязнена з Польщею держава — Франція обмежила від 1. грудня 1931 року довозовий контингент вугля на 8 проц. В звязку з цим дотеперішній польський контингент, що виносив 42.500 тон, знижено на 41.700 тон.!

Експорт яєць до Німеччині з Польщі за жовтень 1931 р. був богато менший, якщо порівнати з жовтнем 1930 р. В тій же приблизно пропорції зменшилися й дані яєчного імпорту з Польщі до Німеччини за 10 місяців 1931 у відношенні до 1930 року. Дотичні дані будуть цікавити й нашу кооперацію, яка також той експорт провадить. Ось вони:

Жовтень		10 місяців	
1931	1930	1931	1930
9.309	28.117	45.471	156.851

Курс доляра і фунта штерлінґів на варшавській біржі в листопаді і грудні м. р. був такий:

16-21.XI.	23-28.XI.	30-XI.-5.XII	7-12.XII.
Доляр:			
8·92	8·92	8·92	8·92
Фунт.:			
33·61	32·26	29·88	29 49

Рекорд упадку англійського фунта, в порівнанні до 18.IX. 1931, ц. то перед знесенням стандарту золота осягнений був дня 1. XII. 1931, коли то упадок цей виносив аж 32 відс. до курсу з пе-

ред 18. листопада м. р. В Ню-Йорку фунт штерлінгів коштував 1.XII. м. р. 3·29½ ам. долярів, тоді як перед 18.XI. 1931 р. — 4·85 дол. Пізніше легко звишкував.

Курси польських позичок падають. В Ню-Йорку 12.XII. 1931. курси пол. позичок виносили (порівн. „К. Р". за грудень 1931 р.):

7 відсот. стабілізаційна	1924/27	— 49½
8 відсот. долярівка	1925/28	— 51⅛

Номінальна їх вартість — 100. Тенденція весь час знижкова.

Збір картофлі в Польщі в 1931, р. виносить 328.8 мil., або на 6.4 відсот. більше від передминулого року.

Збори збіж і озимі засіви в Польщі. Після провізоричних обрахунків гол. статистичного уряду найважніші землеплоди дали в Польщі такий збір (в міліонах (q) квінталів):

пшениця	— 22.0 —	— ячмінь	— 14.7
жито	— 56.6 —	— овес	— 23.9

По відношенню до 1930 року, зібрано: пшениці менше на 1.7 відсотків
жита „ „ 18.7 „
ячменю більше „ 0.3 „
вівса „ „ 1.8 „

Стан озимих засівів, що відбувся за несприятливих обставин (зимно або дощі) аж до кінця листопада, представляється в кваліфікаційних степенях (найвищий — 5 ст) слідуючо (на 15. XI. 1931.):

Озима пшениця 3.1 (в 1930 р. 3.5)
„ жито 3.1 („ „ „ 3.6)
„ ячмінь 3.2 („ „ „ 3.5)

Найгірше стан засівів представляється у воєв. поліськім, любельськім і віленськім, найкраще — в Тернопільщині, Познанщині, на Поморю та на Шлеську.

І їм вже того забогато. „Газета Гандльова",яка до недавна ще досить недвозначно кокетувала з етатизмом, тепер видимо переконалася, не знати лише чи щиро, у шкідливости етатистичних експериментів для господарського життя країни. В своїх новорічних побажаннях, беручи в оборону приватну господарку, вона дала вислів цим настроям в доволі кріпких вислолових. „Г. Г." пише: „Найвищий час зірвати з надмірним етатизмом і політикою обтяжування суспільства публичними оплатами. Краще перейти на хліб і воду в державній господарці, як відбирати у приватної господарки остатні краплини товщу. Бюрократія і етатизм — радше цофають культуру".
Госп. етатизм загрожує в першій мірі госп. життю,бо він „ділає як інфляція, на певний час оживлює і рятує, але потім всі страти перекидає на приватну господарку".

Чи не переборщили? „Консумент", орган кооперації в Югославії подає такі цікаві цифри: Чехословацький цукор коштує на нашій границі 3,80 дінарів за кільо, до того мито 3 дін., споживчий (оборотовий) податок 6,65 дін., гуртівник отже платить 13,45 дінарів за кільо. Ту саму ціну він мусить платити теж за югославський краєвий цукор. Виходить, що краєві фабрики, яких є 10 з продукцією 95.000 вагонів цукру річно, одержують зиску річно найменше 300 міл. дінарів тільки дякуючи митній охороні. Нещасна жертва, споживач, платить за кільо 15 дінарів.

Подібно з пивом: чеське пиво коштує не цілих 2 дін. на границі, але краєве коштує 5,20 дін. літра. Чому? Бо є мито,в наслідок якого 35 краєвих пивоварів заробляє на самім миті найменше 150 міл. дінарів. Мимо того однак вони не повертають цих грошей суспільству у формі вищих заробітків свойого персоналу, бо сума всіх заробітних платень у тих пивоварах виносить всього 40 міл. дінарів річно!

Так виглядають у світлі чисел „користи для краю з митної охорони". Хіба інакше маються справи теж в інших державах?

Міжнародня Торговельна Палата в справі втечі від „золотих валют". На свойому засіданні 23. жовтня ц. р. Міжнар. Торг. Палата, обговоривши загальну сітуацію держав, і вказавши як на головні причини господ. хаосу на зброєння, мита, надмірні державні видатки та міждержавне задовження, дораджує вкінці тим державам, що знесли у себе вимінність банкнотів на золоту, старатися чимскорше вернути до золотого парітету, бо лише цим способом вони забезпечаться від дальшої девальвації гроша та в наслідок того від інфляції (надмірного випуску паперових грошей). Палата вказує на те, що торгівля і навіть короткоречинцевий кредит не є можливі без твердої валюти.

Упадок світової торговлі. Через цілий час тривання теперішньої кризи світова торгівля не знала ще такого сильного упадку, як в першому півріччі

1931 року. Супроти тогож періоду минулого року світова торгівля упала що до варторсти — на підставі підрахунку заграничної торгівлі 48 держав, переведенім німецьким статистичним урядом — на 28%. Цей упадок майже двічі більший від упадку світової торгівлі за перший піврік 1930 року. Як що означити оборот заранич. торгівлі в першій половині 1928 року 100, то тойже оборот за перший піврік 1931 р. виносить трохи понад третину, а супроти 1929 року упадок становить 40 відс. Цей сильний упадок спричинений був головно знишкою цін, на котру припадає майже половина цілого упадку обороту в його вартости.

Супроти 126·3 міліярдів за перший піврік 1929 світовий оборот в першому півріччі 1931. року становить тільки 77·8 міліярдів, отже в абсолютних даних він упав на 48·5 міліярдів, а супроти 1930 р. — 30.3 міліярдів. Упадок цей діткнув заморські держави сильніше, як европейські, так що участь Европи у світовому торгов. обороті навіть збільшилася, наближуючись до перед воєнного стану. Тоді як в 1929 році закордонна торговля Европи виносила 3·5 міліярди, в 1931 році вона перевищує вже на 15 міліярдів закордонну торгівлю заморських держав. Зменшенню европейської закордонної торгівлі за першу половину 1931 р. на 24·2 відс. у відношенню до тогож періоду 1930 р. відповідає упадок торгівлі заморських країн на 33·8 відс. Рух привозу і вивозу що до вартости в першому півріччі 1931 р. був в усіх европ. країнах нищий від стану минулого року. Шо до кількости то С.Р.С.Р. і Литва виказують не малий зріст довозу, тоді як у Франції Швеції, Ірляндії, Греції та в трох інш скандинавських державах не зайшло ніяких змін Найсильніший упадок довозу виказала Німеччина — що до вартости на 33 відс., що до кількости на 15 відс.

Найбільший упадок вивозу серед европейських держав мали: Франція, Австрія, Південнославія, Швеція, Великобританія та Мадярщина.

В заморських краях — противно як в Европі — довіз упав більше як вивіз, що вказує на сильне зменшення купної сили заморських країн Упадок довозу в цих краях становить 2/5 — 1/2 довозу з минулого року і був найбільший для Египту, Нової Зеляндії, Бразилії й Австралії. Упадок вивозу найголовніших заморських країн утримується в межах 20 відс. (Японія) і 40 відс. (Британська Індія).

Продуція золота в 1931 р. Загальна продукція золота в світі за 1931 рік (za Engineering and Mining Journal) виносить 21 міл. унцій супроти 20·15 міліонів в 1930., осягнувши т. ч. в минулому році свій найвищий стан після рр. 1915/16. Звишка ця мала вплинути додатно серед заг. господарської депресії. (??)

СПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ.

У розділі III. статті проф. О. Мицюка „Піонір української науки— Сергій Подолінський“ („Кооп. Респ,“ за листопад 1931 р. ст. 404 уступ другий, рядок 2 знизу) — вкралися слова „й политичні“, які там не мусіли бути, отже замісць „соціяльні й політичні перевороти“ має бути: „соціяльні переворотиі“. При читанні просимо це мати на увазі. — *Ред.*

УВАГА!

Адміністрація „Кооперативної Республики“ просить всіх осіб, залягаючих з передплатою за 1931 рік, негайно вирівняти її і надіслати передплату на новий 1932 рік, щоби висилка журналу не була стримана.

АДМІНІСТРАЦІЯ.

Видає: Ревізійний Союз Українських Кооператив.
За редакцію відповідає: д-р Карло Коберський.

Друкарня „Час“ кооп. з від. уд. Львів, вул Вірменська 16.

Нові книжки.

Українська Загальна Енциклопедія „Книга Знання“ під ред. д-ра І. Раковського Т. II. Зош. 15 (5). Буква Л. — М. Гасла: „Лоєтечи“ — „Маркс Еріх“. Львів—Станиславів—Коломия, „Рідна Школа“, 1931. 8⁰. Кол. 513—640, (Ст. 257—320).

Народній ілюстрований календар товариства „Просвіта“ на переступний рік 1932. Річн. 54. Львів, 1931. 8⁰, ст. 100.

Spółdzielczy przemysł mleczarski w Polsce. Referaty Warszawa, Tow. oświaty rolniczej. 1931. 8⁰, ст. 115.

Е. Храпливий. Шляхи праці нашої суспільної агрономії. Львів, „Сільський Господар“, 1931. 8⁰, ст. 35.

Co-operative Review. Issued by the Co-operative Union of Great Britian and Ireland. Vol. V, № 30. Manchester, 1931.

Spółdzielczy przegląd naukowy. Red. G. Rudziński Rok IV. zesz. 12. Warszawa, Grudzień 1931. (Стат. „Dzialalność kulturalno-oświatowa Zach. Ukr. Spółdzielczości).

О. Кобринський. Історія старинного сходу. Світова історія II. частина. Яворів, „Самоосвіта“, 1931. м. 8⁰, ст. 32. Ц. 0·35 зл.

Ю. Каменецький. Пити чи не пити? II. протиалькогольна читанка. Львів, „Відродження“, 1831 16⁰, ст. 32.

Марійка Підгірянка. Вертеп. Пєса на три дії. Львів, М. Матвійчук 8⁰, ст. 46. (Діточий театр ч. 1.)